

Luttenbergstraat 2
Postbus 10078
8000 GB Zwolle
Telefoon 038 499 88 99
Fax 038 425 48 88

overijssel.nl
postbus@overijssel.nl

KvK 51048329
IBAN NL45 RABO 0397 3411 21

Inlichtingen bij

Gerard Wijnsma
telefoon 038 499 71 86
g.wijnsma@overijssel.nl
Zaaknummer 4558153

Westenwind 1 B.V.
De heer G.J. van der Veen
Westeinde 76
7711 CM NIEUWLEUSEN

Datum	Kenmerk	Pagina	Bijlagen	Uw brief	Uw kenmerk
14.05.2019	2019/0049405	1 van 38		8 november 2017	

Onderwerp: Ontheffing Wet natuurbescherming

Geachte heer Van der Veen,

U heeft, namens Westenwind 1 B.V., een aanvraag om een ontheffing op grond van de Wet natuurbescherming – onderdeel soorten¹ (verder Wnb) bij ons ingediend. Deze hebben wij op 8 november 2017² ontvangen. De aanvraag heeft u tussentijds gewijzigd³. Deze gewijzigde aanvraag is het uitgangspunt voor deze ontheffing. De aanvraag is gedaan vanwege Westenwind 1, de realisatie en het gebruik van twee windturbines op de locatie Meentjesweg / Ebbenweg te Nieuwleusen. In deze brief geven wij onze beslissing weer.

Besluit

Wij verlenen u een ontheffing⁴ van verbodsbepalingen van soorten van de Vogelrichtlijn en van de Habitatrichtlijn. In het bijzonder gaat het om het verbod om de in bijlage 3 weergegeven vogelsoorten te doden⁵ en de gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, rosse vleermuis en laatvlieger opzettelijk te doden⁶.

Deze ontheffing is in verband met Westenwind 1, de realisatie en het gebruik van twee windturbines op de locatie Meentjesweg / Ebbenweg te Nieuwleusen. Het gaat om twee windturbines, aansluitend aan het bestaande windpark Westenwind 1.

De motivering voor ons besluit is in bijlage 2 (overwegingen) weergegeven.

De volgende stukken van de aanvraag maken onderdeel uit van dit besluit:

- Plattegrondtekening (Bijlage 5 bij dit besluit).

Deze ontheffing is geldig vanaf 1 juni 2019 tot en met 1 juni 2044.

Voorschriften

Aan ons besluit verbinden wij voorschriften. Deze zijn in bijlage 1 weergegeven.

-
- 1 In het kader van art. 3.3, eerste lid 3.8, eerste lid
  - 2 EDO-kenmerk 2017/0401696
  - 3 EDO-kenmerk 2017/0401855, en 2018/000819 en 2019/0033652
  - 4 Op basis van art. 2.7, 2e lid
  - 5 Art. 3.1, eerste lid
  - 6 Art. 3.5, eerste lid

Leges

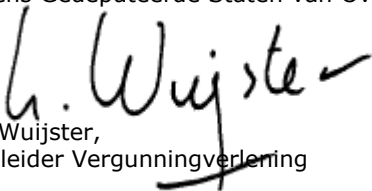
U bent voor het in behandeling nemen van uw aanvraag leges verschuldigd⁷. De verschuldigde leges voor dit besluit bedragen € 1.729,00.

Voor betaling van dit bedrag ontvangt u een factuur. Op deze factuur staat tevens vermeld hoe u eventueel bezwaar kunt aantekenen tegen de hoogte van het legesbedrag en de gehanteerde grondslagen.

Tot slot

Heeft u nog vragen naar aanleiding van deze beslissing, dan kunt u bellen met Gerard Wijnsma op telefoonnummer 038 499 7186.

Met vriendelijke groet,
namens Gedeputeerde Staten van Overijssel,

Lars Wuijster,
teamleider Vergunningverlening

Bijlagen:

Bijlage 1	Voorschriften
Bijlage 2	Overwegingen bij het besluit
Bijlage 3	Vogelsoorten waarvoor ontheffing wordt verleend
Bijlage 4	Toetsing mortaliteit vogelsoorten
Bijlage 5	Plattegrondtekening

Afschriften

Een afschrift van dit besluit is tevens verzonden aan:

- Burgemeester en Wethouders van gemeente Dalfsen;
- M-tech Nederland, dhr. P.P. Küppers.

---

⁷ Belastingverordening Overijssel

Als u het niet eens bent met dit besluit kunt u bezwaar maken, als u belanghebbende bent.

Stuurt u dan een bezwaarschrift aan ons. Wij controleren dan of wij een juist besluit hebben genomen.

Uw bezwaarschrift is een brief die aan een aantal eisen moet voldoen.

De wet stelt eisen aan uw bezwaarschrift. Die eisen zijn:

1. U zegt met welk besluit u het niet eens bent. Dit doet u door in uw bezwaarschrift het kenmerk te vermelden dat op onze brief staat.
2. U zegt waarom u het niet eens bent met dit besluit.
3. U zet uw naam, adres, handtekening en de datum op uw bezwaarschrift.
4. U verstuurt het bezwaarschrift op tijd. Op onze brief staat een verzenddatum. U stuurt ons binnen zes weken na die datum uw bezwaarschrift.

Uw bezwaarschrift kunt u op 3 manieren aan ons versturen.

1. Met de post naar: Gedeputeerde Staten van Overijssel, Team Juridische zaken, Postbus 10078, 8000 GB Zwolle.
2. Via internet. U gebruikt daarvoor ons digitale bezwaarformulier. U vindt het formulier via <https://forms.overijssel.nl/bezwaar-klacht/bezwaar-beslissing/>.
3. Met een faxbericht. Het faxnummer van het team Juridische Zaken is: 038 - 425 48 02.

Wat als u niet kunt wachten tot er een nieuw besluit is genomen?

Ook als u bezwaar maakt treedt dit besluit gewoon in werking. Dat kan vervelende gevolgen voor u hebben. U kunt de rechtbank dan vragen een voorlopige beslissing te nemen, door een zogeheten 'voorlopige voorziening' aan te vragen. Dit is een aparte procedure die loopt naast de door u gestarte bezwaarprocedure. Voor de behandeling van uw verzoek om een voorlopige voorziening betaalt u een bedrag. De rechter kan beslissen dat wij dat bedrag aan u moeten vergoeden. Voor informatie over het indienen van een verzoek belt u met de Rechtbank Overijssel: 088 - 361 55 55.

BIJLAGE 1 - VOORSCHRIFTEN

Moet u volgens voorschriften iets melden of contact opnemen met het bevoegd gezag? Geeft u dan altijd aan dat het gaat om de Wet natuurbescherming - soortenbescherming, de naam van het project en ons kenmerk van dit besluit. Daarmee is direct duidelijk voor welk deel van de organisatie de melding of uw verzoek bestemd is. Het meldpunt is bereikbaar via de telefoon onder nummer 038 425 24 23 of via het e-mailadres meldpunt@overijssel.nl.

Neem ook contact met ons op als bij het uitvoeren van de werkzaamheden van het project andere beschermde soorten dan de genoemde worden aangetroffen. Afhankelijk van de situatie kan een wijziging van de ontheffing nodig zijn of moeten extra maatregelen worden genomen die nodig zijn om overtreding van verbodsbepalingen te voorkomen.

Aan deze ontheffing zijn de volgende voorschriften verbonden:

Algemeen

1. Als u het voornemen heeft af te wijken van de uitvoeringsperiode, de voorgeschreven middelen of voorgenomen handelingen als weergegeven in de aanvraag, dan moet u dit ter goedkeuring voorleggen aan de provincie. Alleen na schriftelijke toestemming van de provincie is de voorgenomen afwijking toegestaan. Neem voor overleg contact op met ons meldpunt.
2. Deze ontheffing is alleen geldig voor (medewerkers van) de ontheffinghouder of haar rechtsopvolgers of in opdracht van de ontheffinghouder handelende (rechts)personen. De ontheffinghouder of haar rechtsopvolgers blijven daarbij verantwoordelijk en aansprakelijk voor de juiste naleving van deze ontheffing.
3. Minimaal een week voor aanvang van de werkzaamheden dient u de datum van de start te melden bij het meldpunt. Geeft u bij de melding aan:
  - de contactpersoon ter plaatse, inclusief een telefoonnummer;
  - de naam van de begeleidend ecologisch deskundige, inclusief een telefoonnummer;
  - het adres waar de werkzaamheden worden uitgevoerd;
  - het kenmerk van deze beschikking (2019/0049405).
4. Als bij de mogelijk uit te voeren veldcheck voor de start van de aanlegwerkzaamheden (nodig als wordt gestart in of rond broedseizoen) door een ecologisch deskundige⁸ in gebruik zijnde nesten, broedende vogels of nog niet vliegvlugge jongen worden geconstateerd die verstoord kunnen worden door de werkzaamheden, moeten deze uitgesteld worden. U dient de resultaten van de veldcheck te melden bij het meldpunt.
5. Als tijdens het gebruik van de windturbines aanvaringslachtoffers van andere beschermde soorten worden aangetroffen dan waarvoor de ontheffing geldt moet de ontheffinghouder direct contact

---

⁸ Onder een ecologisch deskundige verstaan we een persoon die in een bepaalde situatie en voor specifieke soorten gevraagd wordt te adviseren en/of begeleiden, aantoonbare ervaring en kennis heeft op het gebied van soort specifieke ecologie. Hij/zij voldoet aan één of meer van deze punten:

- hij heeft een afgeronde hbo- of universitaire opleiding, met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie;
- hij heeft een afgeronde mbo-opleiding, met als zwaartepunt de Wet natuurbescherming, soortenherkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten;
- hij is werkzaam voor een ecologisch adviesbureau, zoals een bureau dat is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus;
- hij zet zich aantoonbaar actief in op het gebied van de soortenbescherming en is werkzaam of aangesloten bij de volgende Nederlandse organisaties: Zoogdierverseniging, RAVON, Stichting Das en Boom, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN, EIS Nederland, FLORON, SOVON, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en Stichting Beheer Natuur en Landelijk gebied;
- hij zet zich aantoonbaar actief in op het gebied van de monitoring en/of bescherming.

opnemen met het meldpunt. De effecten op de populatie van de aangetroffen soort moet de ontheffinghouder in beeld brengen en doorgeven via het meldpunt.

Soortspecifiek

6. Voor de twee windturbines wordt een stilstandvoorziening voor vleermuizen verplicht gesteld. Daarbij moet één van de onderstaande stilstandvoorzieningen worden toegepast, vanaf het moment van het inwerking hebben van de turbines:
  - a) Toepassen stilstandsvoorziening op de windturbines, waarbij de stilstandsvoorziening ingeschakeld zal worden onder de volgende omstandigheden:
    - i. bij windsnelheden kleiner dan 5 m/s op ashoogte, én
    - ii. in de periode dat vleermuizen actief zijn, nl. van 1 april tot 15 oktober, én
    - iii. vanaf een half uur na zonsondergang tot een half uur voor zonsopkomst, én
    - iv. bij temperaturen boven de 12°C, én
    - v. bij droog weer.
  - b) Toepassen van stilstandsvoorziening waarbij de stilstand wordt geregeld door een vleermuisvriendelijke algoritme in het bedieningssysteem (SCADA) van de windturbine. Dit algoritme moet worden gebaseerd op tenminste één seizoen activiteitsmetingen van vleermuizen vanuit de gondel van de windturbine, buiten de winterslaaperperiode (grotweg van 1 april tot 15 oktober).
  - c) Toepassen van stilstandsvoorziening waarbij de stilstand wordt geregeld door het 'Anabat-monitoringsysteem'. Dit monitoringsysteem moet op de windturbines aangebracht worden, het meet jaarrond de daadwerkelijke vleermuisactiviteit rondom de windturbine en schakelt bij het detecteren van een bepaald niveau van vleermuisactiviteit de windturbine uit.
7. Tenminste acht weken voor het in gebruik nemen van het windpark, dient ons ter goedkeuring een beschrijving te worden overlegd van de in voorschrift 6 bedoelde stilstandvoorziening via het meldpunt. Deze beschrijving omvat een uitleg van de toe te passen stilstandvoorziening en een onderbouwing van de specifieke omstandigheden en parameters waarbij de voorziening in werking treedt. Ook moet de beschrijving weergeven op welke wijze de stilstandvoorziening wordt beheerd en gecontroleerd.

BIJLAGE 2 - Overwegingen bij het besluit

Het besluit bestaat uit de ontheffing en voorschriften. In deze bijlage zijn de overwegingen bij het besluit opgenomen. Het besluiten de overwegingen zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. De overwegingen zijn als volgt opgebouwd:

A	WEERGAVE VAN DE FEITEN	8
A1	Aanvraag ontheffing beschermde soorten	8
A1.1	Omschrijving van het project / activiteiten	8
A1.2	Doelstelling van het project	8
A1.3	Soorten waarvoor ontheffing wordt gevraagd	8
A1.4	Periode	9
A1.5	Onderliggende documenten	9
A1.6	Aanvullende gegevens	9
A2	Bevoegdheid	9
A2.1	Gedeputeerde Staten van Overijssel bevoegd	9
A3	Procedure	10
A3.1	Overeenstemming andere provincie	10
A3.2	Adviesverzoek aan gemeente	10
A3.3	Relevante overige besluiten	10
A4	Toetsingskader soorten	10
A4.1	Wettelijke regels	10
A4.2	Provinciaal beleid	11
A4.2.1	Omgevingsverordening, hoofdstuk 7 Natuur	11
A4.2.2	Beleidsregel Natuur Overijssel 2017	11
B	TOETSING AANVRAAG ONTHEFFING SOORTEN	11
B1	Inhoudelijke beoordeling	11
B1.1	Onderzoeksmethode en resultaten onderzoek	11
B1.1.2	Beoordeling uitgevoerd onderzoek	15
B1.2	Invloed van het project op betrokken soorten	16
B1.2.1	Effectbeoordeling in de aanvraag	16
B1.2.2	Toetsing van de effectbeoordeling	25
B1.3	Alternatieven voor realisatie van het project	30
B1.3.1	Alternatievenafweging in de aanvraag	30
B1.3.2	Toetsing van de alternatievenafweging	31
B1.4	Wettelijk belang van het project	31
B1.4.1	Motivatie wettelijk belang in de aanvraag	31
B1.4.2	Toetsing aan wettelijk belang	32
B1.5	Beoordeling staat van instandhouding	32
B1.6	Toetsing aan overige vereisten	32
B1.7	Eindconclusie toetsing	32

B1.8	Zorgplicht blijft altijd gelden.....	32
C	Slotconclusie	32

A WEERGAVE VAN DE FEITEN

A1 Aanvraag ontheffing beschermde soorten

A1.1 Omschrijving van het project / activiteiten

Coöperatie Nieuwleusen Synergy Beheer U.A. en Westenwind Dalfsen B.V. willen het samen de bestaande windparken Tolhuislanden en Westenwind uitbreiden met 2 windturbines. Deze twee windparken samen dragen de naam 'windpark Nieuwleusen'. Windpark Nieuwleusen bestaat nu uit acht windturbines. De uitbreiding is gepland aan de noordzijde van het bestaande windpark en wordt in deze ontheffing benoemd als Westenwind 1.

De keuze voor de leverancier en type windturbine moet nog door de initiatiefnemer gemaakt worden. De windturbines die geïnstalleerd worden, zitten echter in het segment van de voorbeeldturbines Lagerwey L-136 en Enercon E-141 EP4 (dit is ook aangegeven in de bestemmingsplanprocedure). Dit zijn windmolens met een vermogen rond de 4,5 MW. De ashoogte is rond de 130m, de rotordiameter rond de 140m en de maximale tiphoogte ca 200m.

De twee windturbines worden geplaatst op de locatie Meentjesweg/Ebbenweg in Nieuwleusen. De beide windturbines komen direct naast de openbare weg in een weilandte staan. Er zijn geen andere ingrepen in het landschap nodig om de opstelplaatsen van de windturbines bereikbaar te maken. Tussen de openbare weg (Meentjesweg/Ebbenweg) en de opstellocatie van de windturbine wordt de blijvende kraanopstelplaats en het tijdelijke opslag-/assemblage terrein c.q. installatiezone aangelegd. In bijlage 5 is een plattegrondtekening opgenomen.

De voorlopige planning (onder voorbehoud van wijzigingen, de planning kan nog wijzigen) is als volgt:

Januari-februari 2020:	civieltechnische werkzaamheden ter plaatse van opstellocaties windturbines, o.a bestaande uit grondwerkzaamheden, depot, aanvoer puingranulaat en aansluiting openbare wegen;
Februari-maart 2020:	uitvoeren heiwerkzaamheden ter plaatse van opstellocaties windturbines.
Maart-april 2020:	aanbrenging fundering (beton):
Juni-juli 2020:	transport/aanvoer onderdelen windturbines;
Juli-augustus 2020:	opbouwen c.q. installatie van de windturbines;
September-/oktober 2020:	oplevering windturbines.

Werkzaamheden vinden overdag plaats. Indien nodig wordt gewerkt volgens ecologische werkprotocollen en wordt eventueel ecologische begeleiding ingezet.

A1.2 Doelstelling van het project

Het doel van het project Westenwind 1 is het opwekken van duurzame energie in de vorm van elektriciteit en hiermee tevens een bijdrage te leveren aan de doelstellingen met betrekking tot CO₂ reductie. De twee windturbines hebben een gezamenlijk opgesteld vermogen van 6-9 MW en dragen hiermee bij aan de provinciale doelstelling van minimaal 85,5 MW aan windenergie. Deze doelstelling voor Overijssel moet voor 2020 worden gerealiseerd op basis van afspraken met het rijk.

A1.3 Soorten waarvoor ontheffing wordt gevraagd

U vraagt ontheffing aan om de in bijlage 3 weergegeven vogelsoorten⁹ en de gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, rosse vleermuis en laatvlieger¹⁰ opzettelijk te doden.

---

⁹ Art. 3.1, eerste lid

¹⁰ Art. 3.5, eerste lid

A1.4 Periode

De ontheffing wordt aangevraagd voor de periode van 1 juni 2019 tot en met 1 juni 2044.

A1.5 Onderliggende documenten

Voor de beoordeling van de aanvraag zijn de volgende documenten toegezonden:

- Inge vulde en ondertekende machtiging;
- Topografische kaart met globale aanduiding locatie;
- Kadastrale kaart;
- Plattegrondtekening Wabo-vergunning;
- D.B. Kruijt, R.J. Jonkvorst & C. Heunks, 2017. Effecten van uitbreiding windpark Nieuwleusen op beschermde soorten. Nader zomeronderzoek vleermuizen en overige soorten. Bureau Waardenburg Rapportnr. 17-129. Bureau Waardenburg, Culemborg;
- Gyimesi, A., D.B. Kruijt & C. Heunks, 2016. Windpark Nieuwleusen en effecten op natuur. Achtergrondrapport Natuur voor combi-MER. Bureau Waardenburg Rapportnr. 16-158. Bureau Waardenburg, Culemborg;
- M-tech, 22 december 2017. Aanvullende gegevens in het kader van een vergunningaanvraag om ontheffing ingevolge de Wet natuurbescherming, onderdeel soortenbescherming (zaaknummer: ZHZ_ WNB-2017-004140) ten behoeve van Westenwind 1 BV, incl. bijlage J.C. Kleyheeg-Hartman, 2017. Onderbouwing ontheffingsaanvraag Wnb t.a.v. vogelsterfte – uitbreiding Windpark Nieuwleusen 15-765/17.09195/Jonkl, Bureau Waardenburg, Culemborg;
- M-tech, 1 februari 2019. Aanvullende gegevens in het kader van een vergunningaanvraag om ontheffing ingevolge de Wet natuurbescherming, onderdeel soortenbescherming, geregistreerd onder zaaknummer: Z-HZ_ WNB-2017-004140 ten behoeve van Westenwind 1 BV, incl. bijlagen:
  - Bijlage AG3-01, Reactie BuWa op vragen provincie Overijssel, d.d. 31 oktober 2018;
  - Bijlage AG3-02, Reactie BuWa op vragen provincie Overijssel, d.d. 11 januari 2019;
  - Bijlage AG3-03, BuWa-rapport kenmerk 08-065 Tolhuislanden, d.d. 18 februari 2009;
  - Bijlage AG3-04, BuWa-rapport kenmerk 09-043 Westenwind, d.d. 15 april 2009;
  - Bijlage AG3-05, AERIUS-berekening en toelichting NOx-emissie;
  - Bijlage AG3-06, Oplegnotitie Bureau Waardenburg t.a.v. vogelsterfte;
  - Bijlage AG3-07, Relevante delen combi-MER inzake keuze VKA;
  - Bijlage AG3-08, Benodigde informatie/gegevens vleermuissoort Ruige Dwergvleermuis cf. provinciaal aanvraagformulier.

A1.6 Aanvullende gegevens

Wij hebben uw aanvraag op 8 november 2017 ontvangen¹¹. Op 22 december 2017 hebt u uw aanvraag aangevuld met een aanvraag voor ontheffing voor een aantal vogelsoorten¹².

Op 16 april 2018 zijn aanvullende gegevens gevraagd. Deze gegevens zijn op 1 februari 2019 ontvangen en ingeboekt onder nummer 2019/0033652.

A2 Bevoegdheid

A2.1 Gedeputeerde Staten van Overijssel bevoegd

De aangevraagde activiteiten vinden plaats op het grondgebied van Overijssel. De activiteiten vallen niet onder de uitzonderingen van de bevoegdheid, zoals weergegeven in het Besluit natuurbescherming¹³. In dat geval zijn Gedeputeerde Staten van provincie Overijssel bevoegd tot het nemen van besluiten op basis van de Wnb (art. 1.3, eerste lid).

Als de activiteiten ook gevolgen heeft voor populaties van soorten op het grondgebied van de aangrenzende provincie (Wnb, art. 1.3, derde lid) stemmen wij ons besluit af met gedeputeerde staten van die provincie.

---

¹¹ EDO-kenmerk 2017/0401696 en 2017/0401855

¹² EDO-kenmerk 2018/000819

¹³ Besluit natuurbescherming, art. 1.3, eerste lid.

A3 Procedure

De procedure voor het verlenen van de ontheffing is uitgevoerd in overeenstemming met hoofdstuk 5 van de Wnb. Daarbij zijn de relevante artikelen van de Algemene wet bestuursrecht van toepassing.

A3.1 Overeenstemming andere provincie

De aangevraagde activiteiten vinden plaats op ons grondgebied. De effecten van het project op beschermde soorten zijn beperkt tot ons grondgebied. Overeenstemming met een andere provincie is niet nodig.

A3.2 Adviesverzoek aan gemeente

Wij hebben de aanvraag naar het college van burgemeester en wethouders van gemeente Dalfsen gestuurd met het verzoek om advies. De gemeente is vier weken de gelegenheid geboden om te reageren.

Zij heeft van deze mogelijkheid geen gebruik gemaakt.

A3.3 Relevante overige besluiten

Wij wijzen u erop, dat voor de door u te verrichten activiteit, voor zover ons bekend, ook de navolgende op aanvraag te nemen besluiten nodig zijn:

Naam wet en van toepassing zijnde artikel	Bevoegd bestuursorgaan en adres
Wet algemene bepalingen omgevingsrecht, art. 2.1 en/of art. 2.2	Gemeente Dalfsen Postbus 35, 7720 AA Dalfsen

Uw project vindt binnen de mogelijke invloedssfeer van een Natura 2000-gebied plaats.

In uw aanvraag is een voortoets opgenomen waarin de mogelijke effecten op de nabijgelegen Natura 2000-gebieden De Wieden, Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht en Olde Maten & Veerslootslanden worden beschreven. Door de grote afstand van de gebieden en het ontbreken van leefgebied rondom het project voor de voor deze gebieden kwalificerende soorten kunnen effecten worden uitgesloten. Daarnaast is een berekening bijgevoegd met Aeries Calculator waaruit blijkt dat de wettelijke drempelwaarde niet wordt overschreden.

Wij hebben deze voortoets samen met de ontheffingsaanvraag beoordeeld en wij onderschrijven de conclusie dat geen vergunning noodzakelijk is. Mochten er wijzigingen in het project optreden waardoor mogelijk wel een vergunning nodig is (wanneer negatieve effecten op deze doelstellingen niet zijn uit te sluiten (Wnb, art. 2.7)), dan kunt u contact met ons opnemen (natuurtelefoon 038 499 76 20). Wij zijn ook voor dat onderdeel bevoegd.

A4 Toetsingskader soorten

Een ontheffing kan worden verleend als aan verschillende kaders is voldaan. In deze paragraaf beschrijven we kort aan welke kaders wordt getoetst.

A4.1 Wettelijke regels

Een verzoek tot ontheffing wordt beoordeeld op basis van de regels, zoals deze zijn opgenomen in hoofdstuk 3, paragraaf 3.1, 3.2 en 3.3 van de Wet natuurbescherming. Bij ons oordeel houden we tevens rekening met het derde lid van artikel 1.10 Wnb.

Ook het Besluit natuurbescherming¹⁴ en (soms) de Regeling natuurbescherming¹⁵ zijn voor de toetsing relevant.

A4.2 Provinciaal beleid

Naast de wettelijke regels hebben wij beleid opgesteld in onze Omgevingsvisie. De regels, die daaruit voortkomen, zijn vastgelegd in onze Omgevingsverordening Overijssel 2017 (hoofdstuk 7).

A4.2.1 Omgevingsverordening, hoofdstuk 7 Natuur

Met de Omgevingsverordening Overijssel 2017 (hierna: Omgevingsverordening) hebben wij een nadere invulling gegeven aan enkele wettelijke regels. In deze verordening zijn een aantal nationaal beschermd diersoorten vrijgesteld van de verbodsbepalingen. Het gaat om soorten die algemeen voorkomen. De betreffende soorten zijn opgenomen in bijlage 9a bij artikel 7.4.1 van de Omgevingsverordening. De populaties van deze soorten verkeren in een gunstige staat van instandhouding. Deze vrijstellingen zijn aanvullend aan de vrijstellingen via de gedragscodes.

Voor de soorten in de eerder genoemde bijlage geldt een vrijstelling voor het opzettelijk doden of vangen. Dit geldt alleen als dit nodig is in het belang, zoals dit is weergegeven per soort in bijlage 9a bij artikel 7.4.1 van de Omgevingsverordening. Voor deze soorten is het ook toegestaan om de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen opzettelijk te beschadigen of te vernielen, als aan onderstaande voorwaarden zijn voldaan.

Voorwaarden

- De vrijstelling voor de handeling is niet geregeld in een door de minister goedgekeurde gedragscode.
- Er zijn geen andere bevredigende oplossingen om de doelstellingen van de handelingen te bereiken.
- De algemene zorgplicht is in acht genomen. Dat wil zeggen dat het opzettelijk vangen en doden van dieren zoveel mogelijk is voorkomen.

A4.2.2 Beleidsregel Natuur Overijssel 2017

In onze beleidsregel¹⁶ is vastgesteld dat wij kennisdocumenten soorten¹⁷ (voorheen de soortenstandaarden) betrekken bij de afweging tot het verlenen van een ontheffing op basis van de artikelen 3.3, 3.8 en 3.10 van de Wnb.

B TOETSING AANVRAAG ONTHEFFING SOORTEN

B1 Inhoudelijke beoordeling

Onze Omgevingsverordening geeft voor uw handeling en betrokken soorten geen vrijstelling.

B1.1 Onderzoeksmethode en resultaten onderzoek

Het onderzoek naar beschermde soorten in het plangebied is uitgevoerd met een combinatie van een quickscan en soortgericht onderzoek.

De quickscan bestond uit een terreinbezoek op 25 september 2016, waarbij zoveel mogelijk concrete informatie is verzameld met betrekking tot de aan- of afwezigheid van beschermde soorten. Op basis van terreinkenmerken en expert judgement is beoordeeld of het terrein geschikt is voor in de regio voorkomende beschermde soorten. De verspreiding van vogelsoorten is verder onderzocht op basis van literatuuronderzoek. De verspreiding van vleermuizen is verder onderzocht op basis van veldonderzoek.

---

¹⁴ Art. 3.9 Besluit natuurbescherming

¹⁵ Art. 3.22 Regeling natuurbescherming i.s.m. art. 3.25 Besluit natuurbescherming

¹⁶ Art. 4.2.1 Beleidsregel Natuur Overijssel 2017

¹⁷ Te raadplegen via: <https://www.bij12.nl/onderwerpen/natuur-en-landschap/kennisdocumenten-soorten-ontheffingen-wet-natuurbescherming/>.

Vogelsoorten

In de natuurtoets wordt aandacht gegeven aan

- kolonievogels;
- broedvogels (met name weidevogels);
- op agrarisch land foeragerende vogels buiten het broedseizoen en bijbehorende vliegbewegingen;
- passerende trekvogels.

U heeft van de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) gegevens opgevraagd. Het gaat daarbij om losse waarnemingen en gegevens uit verschillende meetnetten van Sovon¹⁸. Binnen het plangebied zijn geen soorten met een jaarrond beschermde nestplaats, maar die kunnen wel in de omgeving aanwezig zijn (bijvoorbeeld huismus bij bebouwing en diverse uilen en roofvogels). Het niet voorkomen van kolonievogels in de omgeving van de turbines is afgeleid uit de NDFF en uit waarnemingen tijdens de omgevingscheck.

Voor weidevogels zijn er geen recentere gegevens van het plangebied gevonden dan van 1996. Uw adviseur heeft berekend wat de huidige te verwachten dichtheid en soortensamenstelling van de weidevogelpopulatie in en rond het plangebied is. Dit heeft hij gedaan op basis van meer recente gegevens van omliggende gebieden in de jaren 2008-2015. Daarnaast is gekeken naar de trends in de omliggende gebieden. Op basis van deze gegevens wordt rekening gehouden met de volgende soorten:

- graspieper (1 territorium)
- grutto (1 territorium, ca 10 in wijdere omgeving (tot 2km) rondom plangebied)
- kievit (15 territorium)
- scholekster (2 territorium)
- tureluur (1 territorium)
- wulp (3 territorium)

Soortgroepen als zwanen, ganzen, eenden, steltlopers en meeuwen vliegen heen en weer tussen foerageergebied en rustplaats. Deze soorten zijn geïnventariseerd op basis van de watervogelgegevens. Het plangebied maakt deel uit van telgebied OV3210. Daarnaast zijn ook de aanliggende telgebieden in de analyse meegenomen (zie tabel 2).

---

¹⁸ Het gaat om de volgende meetnetten: Slaapplaatsen van vogels, Broedvogels, Landelijk Soortenonderzoek Broedvogels

Tabel 1. Overzicht van de gemiddelde seizoensmaxima per telgebied rondom het plangebied van de laatst beschikbare vijfjarige periode van niet broedvogelsoorten (2009/2010 t/m 2014/2015).

soort	OV3210	OV3211	OV3220
Aalscholver	2	2	0
Blauwe Reiger	2	1	2
Brandgans	0	0	2
Casarca	0	0	1
Dodaars	0	0	0
Grauwe Gans	11	0	1
Grote Canadese gans	18	0	0
Grote Zilverreiger	1	0	2
Grutto	2	0	0
Kievit	18	0	54
Knobbelzwaan	2	0	7
Kokmeeuw	17	0	105
Kolgans	6	0	694
Kuifeend	10	2	1
Meerkoet	6	10	8
Nijlgans	158	1	90
Roodhalsgans	0	0	0
Scholekster	11	0	4
Smient	84	29	17
Soepeend	0	1	0
Stormmeeuw	72	0	142
Tafeleend	2	0	0
Toendrarietgans	0	0	740
Tureluur	0	0	1
Waterhoen	0	2	2
Watersnip	0	0	0
Wilde Eend	132	89	44
Wilde Zwaan	1	0	0
Wintertaling	4	8	1
Wulp	14	0	5
Zilvermeeuw	0	1	0

Vergeleken met andere telgebieden in de omgeving die dicht bij de Overijsselse Vecht liggen, zijn de aantallen watervogels in het algemeen laag en bij sommige soorten verwaarloosbaar klein. De meest voorkomende soorten in dit telgebied zijn kievit, kokmeeuw, smient, stormmeeuw, wilde eend en wulp. Daarnaast komt nijlgans veel voor, maar deze soort valt als exoot niet onder de bescherming van de wet. De aanvrager verwacht op enig moment in de winterperiode nauwelijks ganzen in het plangebied, een tiental smienten en wilde eenden, een tiental stormmeeuwen en enkele kokmeeuwen. Onregelmatig kunnen groepen vogels (kievit, wulp, kauw, spreeuw) voorkomen. Het plangebied zal in de huidige vorm geen structurele waarde vormen als leefgebied voor andere soorten, zoals roofvogels (bijvoorbeeld grauwe kiekendief), watervogels (bijvoorbeeld grote zilverreiger) en steltlopers (bijvoorbeeld scholekster). Dit is gebaseerd op de soortenverspreiding in Nederland en de habitateigenschappen van het plangebied.

Voor watervogels zijn geen potentieel geschikte rustgebieden aanwezig in de directe omgeving van het plangebied. Belangrijke pleisterplaatsen bevinden zich ten zuiden en ten westen van het plangebied. Het gaat daarbij om de Natura 2000-gebieden Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht, De Wieden en Weerribben. Uit tellingen blijkt dat deze omgeving beperkt gebruikt wordt door zwanen en ganzen. Het plangebied ligt niet tussen belangrijke slaapplekken en foerageergebied. Hierdoor passeren ganzen en zwanen bij slaaptrek het plangebied slechts in kleine aantallen (weinig vliegbewegingen). De

slaapplaatsen van smienten en wilde eenden bevinden zich ook ten zuiden en ten westen van het plangebied. Gemiddeld foerageren maximaal een tiental exemplaren van deze soorten in het plangebied. Deze lokaal foeragerende vogels kunnen bij hun slaaptrek de windturbines passeren.

In eerdere veldonderzoeken (aan het bestaande windpark Nieuwleusen) zijn incidenteel groepen van vele honderden meeuwen (stormmeeuwen en kokmeeuwen) door de omgeving van het plangebied heenvliegend vastgesteld.

Het plangebied ligt niet in een gebied waar gestuwde trek voorkomt. Het ligt midden in open agrarisch landschap, ver van grote wateren. Het is daarom aannemelijk dat boven het plangebied de seizoenstrek in een breed front plaatsvindt. In het algemeen vindt seizoenstrek plaats op hoogten boven de 150 meter, maar bij tegenwind kan de vlieghoogte van vogels op trek afnemen tot beneden de 100 meter. Daarbij kunnen ze slachtoffer worden van windturbines.

Vleermuizen

Voor vleermuizen is veldonderzoek in 2016 en 2017 uitgevoerd. Het veldonderzoek vleermuizen 2016 bestond uit het fietsen van een vaste route door het plangebied langs de turbinelocaties. Daarbij werd gebruik gemaakt van een batlogger die vleermuisgeluiden opneemt en koppelt aan de GPS locatie. De waarnemingen zijn gedaan op 10, 26 augustus en 19 september 2016, onder geschikte weersomstandigheden voor vleermuizen.

Het veldonderzoek vleermuizen 2017 bestond uit een avondbezoek (3 juli 2017) waarbij gebruik is gemaakt van een batdetector en batlogger. De batlogger is gebruikt om de algehele spreiding en dichtheid van vleermuizen in beeld te brengen. Het batdetectoronderzoek focuste zich op de laanbomen in de nabijheid van de windturbinelocatie. Daarbij is gelet op mogelijk uitvliegende en zwermende vleermuizen en/of sociale roep.

Tijdens het batdetectoronderzoek zijn geen vleermuizen waargenomen die zwerm- of uitvlieggedrag vertoonden of die sociale geluiden maakten. Tevens zijn de laanbomen in de directe nabijheid van de locaties van de windturbines nader geïnspecteerd op het voorkomen van mogelijke holtes en/of bastscheuren. Deze zijn niet aangetroffen. Volgens het onderzoek is de aanwezigheid van verblijfplaatsen van vleermuizen in de directe nabijheid van de windturbines dan ook uitgesloten.

Het batlogger onderzoek in 2016 en 2017 leverde in totaal 580 waarnemingen op (zie tabel 2) van gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, kleine dwergvleermuis, laatvlieger, rosse vleermuis, gewone grootoorvleermuis, watervleermuis en tweekleurige vleermuis. Enkele waarnemingen zijn niet tot op soortniveau geïdentificeerd.. Het plangebied heeft voor deze soorten een functie als foerageergebied of vliegroute.

Tabel 2. Waarnemingen (registraties) vleermuizen.

Soort	Registraties 2016	Registraties 2017	Totaal	%
Gewone dwergvleermuis	349	112	461	79,5
Ruige dwergvleermuis	15	3	18	3,1
Kleine dwergvleermuis	3	0	3	0,5
Laatvlieger	49	16	65	11,2
Rosse vleermuis+ <i>Nyctalus</i> *	13+4	3	20	3,4
Gewone grootoorvleermuis	5	0	5	0,9
Watervleermuis+ <i>Myotis</i> *	2+4	0	6	1,0
Tweekleurige vleermuis	2	0	2	0,3
Totaal	446	134	580	99,9

* Sommige waarnemingen konden niet op soort worden gebracht en zijn daarom op geslacht weergegeven. Het geslacht *Nyctalus* bestaat in Nederland uit 2 soorten, het geslacht *Myotis* uit 8 soorten, waarvan sommige maar zelden voorkomen.

Overige soorten

Op basis van de quickscan is er op de locaties van de windturbines geen sprake van essentieel habitat of leefgebied van beschermde soorten en zijn er in de omgeving geen (sporen van) beschermde soorten aangetroffen. De sloten en omliggende weilanden/akkers en/of ruigtes binnen het plangebied van het voorkeursalternatief hebben een functie voor algemene vissoorten, driedoornige stekelbaars en diverse algemeen voorkomende amfibieën en grondgebonden zoogdieren.

B1.1.2 Beoordeling uitgevoerd onderzoek

De onderzoeken zijn uitgevoerd door ecologische werknemers van Bureau Waardenburg die volgens het eigen kwaliteitssysteem hiervoor gekwalificeerd zijn.

Vogels

De aangetroffen en/of beschreven soorten zijn in overeenstemming met de verwachting op basis van de landelijke verspreiding. Er is geen veldonderzoek naar vogelsoorten uitgevoerd. Tijdens het verkennend veldbezoek om de omgeving in kaart te brengen zijn wel waargenomen vogels genoteerd. Het is gebruikelijk een ontheffingsaanvraag te doen op basis van recent veldonderzoek, waarbij de waarde en functie van het plangebied voor de betrokken soorten is beschreven. Er zijn protocollen voor de uitvoering van veldonderzoek naar broedvogels en tellingen van watervogels. De tellingen van watervogels zijn in de aanvraag gebruikt. De gegevens met betrekking tot broedvogels bestaan uit incidentele gegevens. Wij kunnen met deze benadering akkoord gaan omdat er geen overtreding van de verbodsbepalingen voor deze soorten wordt verwacht. De omgeving van de windturbines is in intensief agrarisch gebruik. Door het project gaan geen bomen of andere structuren verloren. Verblijfplaatsen van soorten met jaarrond beschermde nesten worden met zekerheid niet beïnvloed. Alleen van weidevogels en enkele specifieke andere lokale soorten worden slachtoffers verwacht. De precieze samenstelling van de lokale broedpopulatie speelt in de voorspelling van de soorten slachtoffers echter geen grote rol omdat deze soorten over het algemeen geen kwetsbaar gedrag vertonen.

De situatie in het plangebied met betrekking tot weidevogels is in beeld gebracht door de meest recente, maar oude (1996), gegevens van het plangebied te extrapoleren naar de huidige situatie. Hierbij wordt gebruik gemaakt van meer recente gegevens (tot 2015) en de ontwikkeling van de weidevogelstand in vergelijkbare, omliggende gebieden. De afname van weidevogels in Noordwest-Overijssel is vergelijkbaar met de afname in de rest van Nederland. In het plangebied zijn geen specifieke maatregelen voor weidevogels genomen. De te verwachten dichtheden zijn aannemelijk, het plangebied heeft volgens onze weidevogelkaart (atlas van Overijssel) de laagst te verwachten dichtheden (0-20 per ha). Het onderzoek is daardoor voldoende om te dienen als input voor de slachtofferanalyse. Wij stemmen daarom in met het uitgevoerde bureauonderzoek naar vogelsoorten voor de te plaatsen windturbines.

Voor het in beeld brengen van de niet-broedvogels is gebruikt gemaakt van telvakken van Sovon, in combinatie met de ligging van grote rustgebieden zoals moerasgebieden en open water. Daarbij is de op het moment van indienen van de aanvraag meest recente set van gegevens gebruikt van Sovon.

De belangrijkste bron voor de beschrijving van vogeltrek is LWVT/Sovon (2002)¹⁹ en de website trektellen.nl. De gegevens van trektellen.nl worden regelmatig bijgewerkt, maar bestaan uit gegevens van individuele waarnemers. De trektelposten zijn vaak op locaties waar stuwing van trek plaatsvindt. In de omgeving van het plangebied vindt geen stuwing plaats en liggen er ook geen representatieve trektelposten in de buurt. In het binnenland vindt seizoenstrek over een breed front plaats. Het is moeilijk om voor kleine gebieden zoals het plangebied een uitspraak te doen. Waar het soortenspectrum al lastig is om per jaar aan te geven, is het dat al helemaal voor de aantallen per soort per jaar. Zeker voor de minder algemene soorten is het passeren moeilijk te voorspellen.

De gegevens van de trek over Oost-Nederland zijn niet direct weergegeven als tussenstap, maar de gegevens uit de beschreven bronnen zijn direct gebruikt om op basis van expert judgment slachtoffers onder trekvogels te voorspellen. Het bepalen van de breedfronttrek op een bepaalde locatie is echter

---

¹⁹ LWVT / SOVON, 2002. Vogeltrek over Nederland 1976 – 1993. Schuyt & Co, Haarlem.

altijd een benadering. Daarnaast zijn de beschikbare onderzoeken en tellingen van vogeltrek overdag, terwijl het merendeel van de slachtoffers in de nacht valt.

Het onderzoek maakt gebruik van de actuele gegevens van de trektelposten. De gebruikte referentie is de laatste keer dat de telgegevens geïntegreerd zijn in een beeld van de vogeltrek over Nederland en zijn daarmee de best beschikbare gegevens. Wij stemmen daarom in met het uitgevoerde bureauonderzoek naar trekkende vogelsoorten voor de te plaatsen windturbines.

Vleermuizen

Het veldonderzoek naar vleermuizen is volgens de aanvrager gebaseerd op het vleermuisprotocol, maar in de praktijk wijkt het hier sterk van af. Omdat het om een open gebied gaat, zouden vleermuizen het plangebied kunnen gebruiken als foerageergebied of migratieroute (de bomenrijen langs de wegen). De waarnemingsduur per avond is beperkt geweest tot 1,5 uur in plaats van de 2 uur uit het vleermuisprotocol, terwijl een veel groter gebied is onderzocht dan gebruikelijk. Hierdoor is de waarnemingsperiode per locatie maar zeer beperkt. Het gebruik van een batlogger biedt wel het voordeel dat iedere waarneming is opgenomen en is te analyseren. Hierdoor is het aandeel waarnemingen wat niet op soort kan worden gebracht beperkt.

Het doel van het onderzoek is alleen niet zozeer het inventariseren van het belang van het gebied als foerageergebied (of het uitsluiten van gebruik door vleermuizen), maar het bepalen van de soortensamenstelling van mogelijke aanvaringsslachtoffers. Als zodanig is deze afwijking van het vleermuisprotocol niet zodanig dat de mogelijke effecten niet goed in beeld kunnen worden gebracht. In overleg met ons zijn in de gewijzigde aanvraag ook alle waarnemingen aan vleermuizen betrokken bij de analyse, in plaats van alleen de gegevens 200 m rondom de voorgenomen turbines zoals in de oorspronkelijke aanvraag. Alle gegevens over de soortensamenstelling worden gebruikt voor de ontheffingsaanvraag. Wij kunnen akkoord gaan met deze afwijking van het onderzoeksprotocol, mede omdat met het toepassen van een stilstandvoorziening (zie B1.2) aanvaringsslachtoffers onder vleermuizen zoveel mogelijk worden voorkomen.

De quickscan naar overige soorten flora en fauna biedt voldoende informatie om te bepalen of er voor overige soorten een ontheffing nodig zou zijn. Voor algemene soorten geldt een provinciale vrijstelling.

B1.2 Invloed van het project op betrokken soorten

B1.2.1 Effectbeoordeling in de aanvraag

Vogels

De volgende effecten op vogels kunnen optreden:

- a) aantasting of verstoring van nesten in de aanlegfase;
- b) verstoring in de aanlegfase en gebruiksfase;
- c) barrièrewerking in de gebruiksfase;
- d) sterfte door aanvaringen in de gebruiksfase.

Aantasting of verstoring van nesten in de aanlegfase

Er komen in het plangebied geen vogelsoorten voor waarvan de nesten jaarrond beschermd zijn. Bouwwerkzaamheden (en sloopwerkzaamheden) in het kader van de realisatie van Windpark Nieuwleusen kunnen leiden tot beschadiging, vernieling of verstoring van in gebruik zijnde nesten van vogels. Hiermee kunnen verbodsbepalingen overtreden worden. Tijdens de werkzaamheden en de voorbereiding daarvan dient verstoring of vernietiging van nesten van vogels voorkomen te worden. De overtreding van verbodsbepalingen kan voorkomen worden door buiten het broedseizoen te werken en door preventief bomen en struiken buiten het broedseizoen te verwijderen en/of ruigte vroegtijdig te maaien. Wanneer toch in het broedseizoen gewerkt moet worden, is dit mogelijk indien door een ecologisch deskundige is vastgesteld dat met deze werkzaamheden geen in gebruik zijnde nesten van vogels worden vernield of verstoord. Als dat niet mogelijk is, moeten de werkzaamheden worden uitgesteld.

Verstoring in de aanlegfase en gebruiksfase

Tijdens de aanleg van het windpark zijn verschillende effecten op vogels mogelijk. Vogelaanvaringen zijn dan nog niet aan de orde, maar verstoring (als gevolg van o.a. geluid, beweging, trillingen) kan wel optreden. Voor vogels is het gedurende de werkzaamheden mogelijk om elders in (de directe omgeving van) het plangebied een alternatieve foerageer- of rustplek te benutten als ze verstoord worden. Er is daarom geen sprake van wezenlijke verstoring: vogels zullen (de directe omgeving van) het plangebied niet verlaten zodat in dit geval ook geen verslechtering van de kwaliteit van het leefgebied optreedt. Dezelfde conclusie is van toepassing op verstoring tijdens de gebruiksfase. Vogels zullen hun nestplaats maken op enige afstand van de turbines.

Windturbines hebben een geringe invloed op de verspreiding en de dichtheid van broedvogels. De gemiddelde verstoringafstand bij broedvogels bedraagt 100 – 200 meter. Binnen deze afstand kunnen enkele broedende weidevogels aanwezig zijn. Op basis van de verspreiding van de waarschijnlijke broedlocaties van de verschillende soorten in de afgelopen jaren kunnen de turbines verstorend werken voor een beperkt aantal broedparen weidevogels (in de beschrijving van paragraaf B1.1 onder vogels is hiervoor een raming gegeven, maximaal 15 broedparen kievit en 1-3 broedparen van andere soorten). Vanwege het lage aantal broedparen in het plangebied worden de effecten op weidevogels laag ingeschat. Het plangebied hoort niet bij de weidevogelgebieden met hoge dichtheden van de provincie Overijssel. Om deze reden worden de verstorende effecten verwaarloosbaar geacht in relatie tot de staat van instandhouding en is er geen sprake van een overtreding waarvoor een ontheffing wordt aangevraagd.

Naast weidevogels komen er in potentie diverse andere soorten voor. Dit betreffen echter (zang)vogels die vooral van de aanwezige bomen gebruik maken om te broeden en te foerageren, terwijl de windturbines in de open velden komen te staan en wezenlijke verstoring van overige broedvogels is daarom op voorhand uitgesloten.

De voorgenomen locatie van de windturbines wordt maar in beperkte mate gebruikt als foerageergebied door niet-broedvogelsoorten. Het verstorende effect van de geplande windturbines op niet-broedvogels is daarom gering. Om deze reden worden de verstorende effecten verwaarloosbaar geacht en is er geen sprake van een overtreding waarvoor een ontheffing wordt aangevraagd.

Barrièrewerking in de gebruiksfase

Zowel de rust/slaapplaatsen als de foerageergebieden van soorten die massale slaaptrekbewegingen vertonen (bijvoorbeeld ganzen) liggen voornamelijk ten westen en zuidwesten van de planlocatie. Bovendien is de geplande opstelling van enkele windturbines van een te beperkte lengte om van barrièrewerking te kunnen spreken. Vogels kunnen eenvoudig om de turbineopstelling heen vliegen zonder dat sprake is van een grote extra uitgave in vlieggkosten. Dit geldt ook als de bestaande windturbines van Windpark Westenwind en Tolhuislanden meegerekend worden. Soorten die slaaptrekbewegingen vertonen, vliegen vaak vele kilometers tussen slaapplaatsen en foerageergebieden. Een correctie van deze vliegroute om het windpark te vermijden zal verwaarloosbare extra tijd en energieverlies opleveren. Dit betekent dat er geen sprake kan zijn van een barrièrewerking als gevolg van de geplande windturbines en effecten zijn op voorhand uitgesloten.

Sterfte door aanvaringen in de gebruiksfase

Aantal vogelslachtoffers per windturbine

Aanvaringen van vogels komen regelmatig voor. Afhankelijk van onder andere het aanbod aan vogels en de intensiteit van vliegbewegingen in de omgeving van het windpark, de configuratie van het windpark en de afmetingen van de windturbines, varieert dit aantal van minimaal een enkel tot maximaal enkele tientallen slachtoffers per turbine per jaar. Gemiddeld vallen in Nederland en België in een windpark ongeveer 20 vogelslachtoffers per turbine per jaar²⁰. Dit betreft studies waarin is gecorrigeerd voor zoektechnische factoren, waaronder zoek efficiëntie van de waarnemers en verdwijnen van slachtoffers door predatie.

---

²⁰ Op basis van diverse slachtofferonderzoeken in Nederland, België en Duitsland, zoals geciteerd in de aanvraag.

Echter, het aantal slachtoffers per turbine per jaar wordt voor een groot deel bepaald door het aanbod aan vogels (het aantal exemplaren), hetgeen weer wordt veroorzaakt door de mate van stuwing rondom de turbine. Daarom zullen er langs de kust van grote wateren meer slachtoffers vallen dan verder van de kust. In het geval van het plangebied is er geen stuwing en is het aanbod aan bijvoorbeeld dagelijks passerende watervogels beperkt. Om deze reden wordt op basis van expert judgement voor de windturbines in het plangebied minder dan het gemiddeld aantal in Nederland te verwachten slachtoffers per windturbine per jaar voorzien, namelijk 10. Dit is ook in lijn met een recent internationaal overzicht van de effecten van windturbines waarin gemiddeld 4 tot 8 slachtoffers per windturbine per jaar werden gevonden²¹.

De aanvrager is van oordeel dat het rotoroppervlak voor het voorspellen van het aantal slachtoffers van ondergeschikt belang is. Het rotoroppervlak van moderne windturbines is aanzienlijk groter dan de windturbines die in de literatuur zijn onderzocht. Grotere rotoren beslaan een groter oppervlak, waardoor de kans dat vogels in het risicovlak van de rotor van een turbine vliegen ook groter is. Daarentegen is bij een grotere rotordiameter ook sprake van een lager toerental, wat de kans op een aanvaring verkleint. Onderzoek heeft aangetoond dat slachtofferaantallen bij moderne (grotere) turbines vergelijkbaar zijn met de aantallen bij kleinere turbines²².

Gemiddeld wordt voorspeld dat de twee windturbines samen <20 vogelslachtoffers per jaar tot gevolg zullen hebben. Er zijn geen slachtoffergegevens van de eerder in Westenwind geplaatste windturbines.

Soortensamenstelling

De ontheffing wordt aangevraagd voor de in bijlage 3 weergegeven vogelsoorten.

Op basis van de aanwezigheid van vogelsoorten in het plangebied, het gebiedsgebruik door deze soorten en beschikbare kennis over aanvaringskansen van verschillende soortgroepen, is door de adviseur een inschatting (expert judgment) gemaakt van de soorten die naar verwachting relatief vaak of juist minder vaak slachtoffer zullen worden bij de uitbreiding van Windpark Nieuwleusen.

Deze lijst met vogelsoorten is volgens een gestandaardiseerd selectieproces tot stand gekomen. Het gaat daarbij om de standaard zoals deze gebruikt wordt door Bureau Waardenburg, adviseur van aanvrager. In de aanvraag is dit selectieproces in meer detail beschreven. Het bestaat samengevat uit verschillende stappen:

Voorselectie

- In Nederland voorkomende vogelsoorten ('het vogelboek'), Nederlandse Avifauna (513 soorten)
- Verwijderen van dwaalgasten en zeldzame soorten die maar beperkt in Nederland worden waargenomen.
- Verwijderen van soorten die niet of nauwelijks in het plangebied aanwezig zijn (<5 per jaar) omdat deze geen binding met het plangebied hebben of zeldzame soorten die hooguit incidenteel in het plangebied voor komen

Bepaling slachtoffers

- Selectie van soorten die alleen in kleine aantallen voorkomen in het plangebied (<1 slachtoffer per jaar)

---

²¹ De Lucas, M. & Perrow, M.R. 2017. Birds: collision. Hoofdstuk 8 in: Perrow, M. (editor), Wildlife and Wind Farms – Conflicts and Solutions. Vol. 1: Onshore: Potential Effects. Pelagic Publishing, Exeter, UK, pp. 155-190.

²² De Lucas et al, 2017;

Everaert, J., 2003. Windturbines en vogels in Vlaanderen: voorlopige onderzoeksresultaten en aanbevelingen. Oriolus(69): 145-155.

Barclay, R.M.R., E.F. Baerwald and J.C. Gruver 2007. Variation in bird and bat fatalities at wind energy facilities: assessing the effects of rotor size and tower height. Can. J. Zool. 85:381-387;

Krijgsveld, K.L., K. Akershoek, F. Schenk, F. Dijk, H. Schekkerman & S. Dirksen, 2009. Collision risk of birds with modern large wind turbines: reduced risk compared to smaller turbines. Ardea 97(3): 357-366.

- Selectie van soorten die een duidelijke binding hebben met het plangebied maar waarvan de kans op aanvaring zeer klein is. Dat kan komen, omdat het vogels betreft die in de broedtijd sterk aan een specifiek habitat gebonden zijn en niet op risicovolle hoogte rondvliegen. Of het betreft vogels die buiten de broedtijd weinig risicovolle vliegbewegingen ten aanzien van windparken hebben (<1 slachtoffer per jaar).
- Selectie van soorten die op seizoenstrek in grote aantallen het plangebied passeren. Vanwege de relatief grote aantallen is vooraf niet uit te sluiten dat jaarlijks slachtoffers vallen. Voor soorten die in minder grote aantallen passeren of minder risicovol vlieggedrag vertonen worden <1 slachtoffer per jaar verwacht.
- Selectie van soorten die een duidelijke binding hebben met het plangebied en waarvan jaarlijks 1 of meer slachtoffers kan worden verwacht vanwege risicovolle vliegbewegingen

Voor de soorten op deze lijst is door Bureau Waardenburg op basis van expert judgement een inschatting gemaakt van het aantal aanvaringsslachtoffers per vogelsoort. De soortensamenstelling en onderlinge aantallen is bepaald op basis van de combinatie van:

- Bestaande gegevens uit de NDFF, Sovon, de Vogelatlas, trektellen.nl, 'Vogeltrek over Nederland'²³;
- Gebiedskenmerken en de projectlocatie in het gebied.

Toelichting soortensamenstelling lokale slachtoffers

Gezien de ligging van de potentiële broedlocaties en foerageergebieden van de broedvogels kan geconcludeerd worden dat weinig tot geen dagelijkse vliegbewegingen van broedvogels over het plangebied plaats vinden. Lokale zangvogels hebben over het algemeen geen gerichte foerageervluchten, vliegen lager dan de minimale tiphoogte van ca 60m en ze foerageren overdag. Overdag zijn de windturbines goed zichtbaar en vinden weinig aanvaringen plaats. Om deze redenen worden geen aanvaringen van lokale zangvogels met de windturbines voorspeld.

In en nabij het plangebied komen enkele weidevogelsoorten van het open agrarisch landschap voor. Voor veel van deze soorten is het aanvaringsrisico over het algemeen zeer klein, omdat ze geen dagelijkse vliegbewegingen tussen slaapplaats en foerageergebied in de donkerperiode maken. Ze maken dus weinig risicovolle vliegbewegingen door het geplande windpark. Lokaal broedende grutto's en kieviten lopen tijdens baltsvluchten een verhoogd risico op een aanvaring met een windturbine. Het aantal grutto's is laag in de omgeving rondom het plangebied. Het gaat dan om ca. 10 broedparen in en rondom het plangebied. In een eerder onderzoek naar de fluxen van een grote broedpopulatie aan weidevogels is gebleken dat de aanvaringskans van grutto erg laag is. Daarbij was de afstand tot toekomstige windturbines vergelijkbaar, maar was de dichtheid aan grutto's veel hoger. Met uitzondering van de kievit geldt dit ook voor andere weidevogelsoorten. Voor de kievit is niet uit te sluiten dat jaarlijks 1 of 2 vogels in aanvaring zullen komen met de windturbines. Incidenteel kan ook een slachtoffer van scholekster worden verwacht (<1 per jaar, met name buiten broedseizoen). Slachtoffers van overige weidevogels zijn niet voorspeld.

Er zijn geen kolonies van kolonie broedende vogels in de omgeving van het plangebied bekend. Er passeren niet dagelijks grote groepen kolonievogels het plangebied. Om deze redenen komen kolonievogels niet in aanvaring met de geplande windturbines. Er wordt voor deze soorten geen ontheffing aangevraagd.

Verschillende soorten roofvogels en uilen die nabij het plangebied broeden, hebben een grote actieradius tijdens foerageervluchten. Deze soorten worden relatief weinig gevonden als aanvaringsslachtoffer. Het betreft een klein aantal vogels, waardoor het aantal vliegbewegingen door het windpark beperkt zal zijn. Om deze redenen komen roofvogels en uilen niet of hooguit incidenteel in aanvaring met de geplande windturbines. Vanwege het relatief vaak voorkomen van de buizerd is van deze soort <1 slachtoffer per jaar voorzien.

---

²³ LWVT / SOVON, 2002. Vogeltrek over Nederland 1976 – 1993. Schuyt & Co, Haarlem.

De overige soorten (niet-broedvogels) komen regelmatig voor in het plangebied, maar in relatief kleine aantallen (bijvoorbeeld wilde eend). Deze kunnen dagelijkse vliegbewegingen van en naar slaapplekken vertonen. Dat geldt ook voor niet-broedvogels die vanuit de directe omgeving tijdens slaaptrek het plangebied kunnen passeren. Voor de meest talrijke watervogels (o.a. wilde eend) is niet uit te sluiten dat jaarlijks een vogel in aanvaring komt met de windturbines (1-2 slachtoffers per jaar). In het geval van kleine meeuwensoorten (kokmeeuw en stormmeeuw) is het eveneens niet uit te sluiten dat jaarlijks enkele slachtoffers vallen (1-2 slachtoffers per jaar per soort). Deze soorten komen in de wijdere omgeving van het plangebied voor in grote groepen en vliegen dagelijks van en naar hun slaapplek. Voor de overige niet-broedvogels worden, vanwege de lage aantallen, jaarlijks slechts incidenteel slachtoffers verwacht. Het absolute aantal slachtoffers van deze vogelsoorten is verwaarloosbaar klein, omdat de aanvaringskans voor een individu van alle soorten vogels sowieso zeer klein is. Deze vogelsoorten kunnen incidenteel slachtoffer (<1 slachtoffer per jaar) worden in de gebruiksfase van de twee nieuwe windturbines. Het gaat om zes lokale soorten, toendrarietgans, grauwe gans, grote Canadese gans, smient. Daarnaast de al eerder genoemde scholekster en buizerd.

Toelichting soortensamenstelling trek

Seizoenstrek vindt over het algemeen op grote hoogte plaats, buiten het bereik van de windmolens, waardoor het aanvaringsrisico voor vogels met windturbines dan relatief laag is. Bepaalde weersomstandigheden, zoals sterke tegenwind of mist, kunnen er wel voor zorgen dat de vlieghoogte van vogels op trek afneemt, waardoor het risico op een aanvaring toeneemt. Er is op de locatie geen gestuwde trek, maar ook bij breedfronttrek trekken grote aantallen verspreid over het gebied. Vanwege het relatief grote aantal vogels dat tijdens seizoenstrek het plangebied kan passeren, botsen tijdens dergelijke risicovolle omstandigheden grotere aantallen vogels met de windturbines. Vooral in het donker, wanneer de windturbines minder goed zichtbaar zijn, is er een verhoogd risico. Net zoals over andere locaties in Oost-Nederland kan een breed scala aan vogelsoorten in voor- en/of najaar over het plangebied trekken: op jaarbasis betreft het al snel meer dan 80 soorten. Dit blijkt onder andere uit gegevens van de nabijgelegen telpost Holtingerveld (bij Steenwijk) op trektellen.nl waarbij alleen zichtbare dagtrek is opgenomen (veel soorten trekken ongezien 's nachts over Nederland). De aantallen per soort zijn echter, ten opzichte van de seizoenstrek in bijvoorbeeld de kuststreek en langs het IJsselmeer, relatief laag vanwege het ontbreken van gestuwde trek.

Op jaarbasis worden naar schatting in het gehele windpark vooral aanvaringsslachtoffers onder vogels op seizoenstrek verwacht. Het gaat hierbij om een groot aantal soorten. Er trekken jaarlijks minimaal vele tientallen soorten met honderdduizenden exemplaren (dag en nacht) over het plangebied. Voor algemene soorten, die in zeer grote aantallen het plangebied passeren, zoals lijsters, worden op jaarbasis per soort in totaal tientallen vogels slachtoffer van een aanvaring in het geplande windpark. Van de soorten spreeuw en merel worden jaarlijks 3-10 slachtoffers verwacht, van kramsvogel, zanglijster en koperwiek jaarlijks 1-2 slachtoffers. Het gaat om algemene soorten.

Op basis van expert judgement stelt Bureau Waardenburg, dat er niet jaarlijks slachtoffers vallen van de genoemde trekkende soorten. Dat heeft te maken met het gegeven dat het om twee windturbines gaat in het open buitengebied op een locatie zonder gestuwde trek. Gedurende de levensduur van het windpark zijn wel slachtoffers onder deze soorten voorzienbaar. Het gaat niet om structurele, jaarlijkse sterfte maar het betreft incidentele sterfte (<1 slachtoffer per jaar per soort in het gehele windpark). Er vallen wel jaarlijks slachtoffers onder vogels op seizoenstrek. Bureau Waardenburg gaat uit van <20 exemplaren per jaar, van alle soorten tezamen in het gehele windpark. Het zijn niet jaarlijks dezelfde soorten. Het ene jaar gaat het bijvoorbeeld om een meerkoet of bosrietzanger, het andere jaar gaat het om bijvoorbeeld een witgat of tuinfluiter. Het gaat hierbij om algemene vogelsoorten waarvan de landelijke populaties²⁴ vele honderdduizenden exemplaren of meer omvat. Effecten op de staat van instandhouding zijn met zekerheid uitgesloten. Van zeldzamere soorten op seizoenstrek (zoals bijvoorbeeld roerdomp, blauwe kiekendief of ransuil) worden geen slachtoffers verwacht gedurende de duur van de exploitatiefase (20 jaar of meer).

Toetsing aan Gunstige Staat van Instandhouding

²⁴ Er is meestal geen sprake van een landelijke populatie. Er wordt gesproken van een flyway-populatie.

Ter beoordeling van het effect van het aantal aanvaringsslachtoffers op de gunstige staat van instandhouding (GSI) van de populatie van iedere soort, is 1% van de gemiddelde jaarlijkse natuurlijke sterfte van de populatie (1%-mortaliteitsnorm) toegepast als een eerste 'grove zeef'. Dit wordt ook wel de 1% norm of het ORNIS criterium genoemd²⁵.

Voor informatie over de omvang van in Nederland verblijvende populaties vogels binnen en buiten het broedseizoen is gebruik gemaakt van recente gegevens van Sovon gepubliceerd op internet (www.sovon.nl). Voor de betrokken lokale soorten is het gemiddelde van de weergegeven range in populatieomvang gehanteerd. Voor de buizerd is gebruik gemaakt van de minimale populatieschatting in Bijlsma et al. (2001)²⁶. Dit betreft een worst case benadering. Voor de Kievit (als enige vooral als broedvogel als slachtoffer voorzien) is de omvang van de gemiddelde Nederlandse broedpopulatie (weergegeven als het aantal broedparen) met twee vermenigvuldigd om het aantal volwassen individuen te bepalen. Voor een inschatting van de omvang van de voor Nederland relevante flyway-populaties van zangvogels is gebruik gemaakt van de informatie uit 'Birds in Europe: population estimates, trends and conservation status' (BirdLife International 2004).

De soortspecifieke jaarlijkse 'natuurlijke' sterfte (%) is afgeleid van de BTO BirdFacts²⁷. Dit sterftepercentage is nodig om de sterfte veroorzaakt door het windpark te kunnen relateren aan de natuurlijke sterfte. In de berekeningen is gewerkt met de jaarlijkse sterfte van volwassen vogels. Aangezien deze lager ligt dan de sterfte van onvolwassen vogels is dit een conservatief uitgangspunt waardoor er sprake is van een worst case scenario. Er is dus gerekend met een relatief lage 1%-mortaliteitsnorm.

Wanneer de voorspelde sterfte onder deze 1%-mortaliteitsnorm blijft kan een effect op de GSI van de betreffende populatie met zekerheid uitgesloten worden. Wanneer de voorspelde sterfte de 1%-mortaliteitsnorm overschrijdt dient nader beoordeeld te worden of er sprake kan zijn van een effect op de GSI van de populatie. Bij deze beoordeling is tevens rekening gehouden met de huidige staat van instandhouding van deze populaties.

In bijlage 4 is een vergelijking gemaakt tussen de verwachte sterfte en de natuurlijke mortaliteit. Uit de gegevens in deze bijlage kan worden afgeleid dat voor alle soorten, waarvoor een ontheffing wordt aangevraagd, het aantal aanvaringsslachtoffers ver onder de 1%-mortaliteitsnorm blijft. Volgens de aanvrager is hierdoor een direct effect op de gunstige staat van instandhouding uitgesloten.

Mogelijke effecten cumulatie voor vogels als gevolg van windparken in de omgeving

De aanvraag om ontheffing ingevolge de Wnb voor Windpark Synergie Nieuwleusen is eerder ingediend dan de aanvraag om ontheffing ingevolge de Wnb voor Windpark Spoorwind. De aanvrager verwijst daarom naar de cumulatietoets in de ontheffingsaanvraag van Spoorwind. Voor dit windpark is door ons op 30 maart 2018 ontheffing verleend²⁸. In de omgeving van het plangebied van windpark Spoorwind is onderzoek verricht in de plangebieden van twee andere geplande windparken: windpark Hattermerbroek en windpark Nieuwleusen. In windpark Hattermerbroek worden vier windturbines geplaatst en in windpark Nieuwleusen gaat het om het bijplaatsen van twee extra turbines. Twee andere windparken in de buurt, Windpark Tolhuiswind en Windpark Westenwind, zijn al gerealiseerd (Westenwind 1 is een uitbreiding van deze windparken). De effecten van deze windparken worden daardoor niet meegewogen bij de cumulatieve effecten. De effecten van deze twee windparken zijn al verdisconteerd in de staat van instandhouding van betreffende soorten.

---

²⁵ Het ORNIS criterium houdt in dat indien het effect van een initiatief leidt tot minder dan 1% van de jaarlijkse natuurlijke sterfte van de soort er geen aantoonbaar effect is op de populatieomvang van de soort. Er is daardoor ook geen aantasting van de gunstige staat van instandhouding van de soort.

²⁶ Bijlsma, R.G., F. Hustings & C.J. Camphuysen, 2001. Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2). GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht.

²⁷ <http://www.bto.org/about-birds/birdfacts>

²⁸ Edo kenmerk 2018/0177537

Ook als op deze wijze rekening wordt gehouden met cumulatie, is het aantal berekende aanvaringsslachtoffers ver verwijderd van de 1%-mortaliteitsnorm voor de kievit en wilde eend, zoals opgenomen in bijlage 4.

Daarnaast geeft de aanvrager aan dat de mortaliteit door windenergie beperkt is ten opzichte van andere antropogene bronnen (zoals katten, autoverkeer, hoogspanningsverbindingen). Uit literatuurgegevens blijkt dat windturbines <0,01 % van de vogelsterfte veroorzaken. Gebouwen, hoogspanningslijnen, katten en autoverkeer vormen de bronnen met de meeste slachtoffers.

Vleermuizen

Het mogelijke effect van de turbines op vleermuizen bestaat uitsluitend uit aanvaringsslachtoffers. Uit het uitgevoerde onderzoek blijkt dat er in de directe omgeving van de turbines geen geschikte verblijfplaatsen zijn. Een direct verstorend effect op verblijfplaatsen is uitgesloten.

Bepalen aantal en soortensamenstelling aanvaringsslachtoffers vleermuizen

De aanwezigheid van windturbines op plaatsen waar vleermuizen voorkomen kan leiden tot het doden van vleermuizen als gevolg van (bijna) aanvaringen met de rotorbladen. Onderzoek in windparken in open gebieden (Wieringermeer, Flevopolder, Goeree-Overflakkee) wijst op één of enkele (0-3) slachtoffers per turbine per jaar. De nabijheid van landschapselementen zoals bosjes en bomenlanen heeft een positief effect op de vleermuisactiviteit op gondelhoogte en daarmee het aantal slachtoffers²⁹. Het aantal te verwachten slachtoffers voor dergelijke locaties wordt daarom geschat op maximaal 5 per turbine per jaar. Voor de twee turbines worden in totaal (maximaal) 10 slachtoffers per jaar verwacht.

Net als bij vogelsoorten is het effect van grotere turbines op het aantal slachtoffers niet eenduidig. Doordat vleermuizen meestal boven de grond vliegen (vaak beneden de laagste tiphoogte), heeft een hogere ashoogte (en tiphoogte) een verminderend effect. Met de ashoogte neemt ook vaak de diameter toe, wat weer een toename van slachtoffers tot gevolg kan hebben. Deze twee genoemde effecten werken in tegengestelde richting waardoor het effect van opschaling niet eenduidig is. Om deze reden wordt een verband tussen vleermuis-slachtoffers aan de ene kant en rotordiameter, minimale tiphoogte en ashoogte aan de andere kant door sommigen onderzoekers wel en door anderen niet gevonden.

Rondom de voorgestelde locaties zijn 580 waarnemingen van vleermuizen gedaan. Niet alle vleermuissoorten lopen hierbij evenveel risico op aanvaringen. Van gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, rosse vleermuis, tweekleurige vleermuis en in mindere mate de laatvlieger is uit de literatuur het voorkomen van aanvaringsslachtoffers in windparken bekend. Grootoorvleermuizen en soorten van het geslacht *Myotis* worden vrijwel nooit als aanvaringsslachtoffer geregistreerd in Europa³⁰. Voor deze soorten kan het optreden van aanvaringsslachtoffers in het windpark Nieuwleusen worden uitgesloten. Op basis van een zeer beperkt aandeel in de waarnemingen mag het voorkomen van de soorten kleine dwergvleermuis en tweekleurige vleermuis als incidenteel worden beschouwd waarvoor geen slachtoffers worden voorzien.

Op basis van het aandeel in de waarnemingen en hun vlieggedrag worden voor de soorten gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, laatvlieger en rosse vleermuis slachtoffers voorzien. Voor het gehele windpark (bestaande uit 2 windturbines) betreft dit in totaal maximaal 10 slachtoffers per jaar. In

---

²⁹ Limpens, H.J.G.A., M. Boonman, F. Korner-Nievergelt, E.A. Jansen, M. van der Valk, M.J.J. La Haye, S. Dirksen & S.J. Vreugdenhil, 2013. Wind turbines and bats in the Netherlands - Measuring and predicting. Report 2013.12, Zoogdierverseniging & Bureau Waardenburg

Brinkmann R., O. Behr, I. Niermann, and M. Reich. 2011. Entwicklung von Methoden zur Untersuchung und Reduktion des Kollisionsrisikos von Fledermäusen an Onshore-windenergieanlagen, volume 4 Umwelt und Raum. Cuvillier Verlag, Göttingen.

³⁰ Dürr, T., 2013. Fledermausverluste an Windenergieanlagen. Daten aus der zentralen Fundkartei der Staatlichen Vogelschutzwarte im Landesumweltamt Brandenburg. Stand 25.09.2013.
www.mluv.brandenburg.de/cms/media.php/.../wka_fmaus.xls.

onderstaande tabel is het aantal voorspelde slachtoffers per soort per jaar voor het gehele windpark opgenomen, gebaseerd op het aandeel waarnemingen.

Tabel 3. *Verwacht aantal slachtoffers vleermuizen.*

Soort	% waarnemingen	Verwacht maximaal aantal slachtoffers per jaar
Gewone dwergvleermuis	79,5	8
Ruige dwergvleermuis	3,1	<1
Laatvlieger	11,2	1
Rosse vleermuis	3,4	<1

Mitigerende maatregelen

Er zal gebruik worden gemaakt van een stilstandvoorziening om het aantal slachtoffers onder vleermuizen te beperken. Met toepassing van een stilstandvoorziening kan het aantal slachtoffers 80-90% terug worden gebracht. Momenteel zijn er meerdere bewezen systemen op de markt die als mitigerende maatregel toegepast kunnen worden om het aantal slachtoffers onder vleermuizen te reduceren. De initiatiefnemer wil deze keuzemogelijkheid voor de mitigerende maatregel open houden. De mitigerende maatregel die uiteindelijk toegepast zal worden, bestaat volgens de aanvulling van 1 februari 2019 uit één van de 2 hieronder genoemde alternatieven, te weten:

1. Toepassen stilstandsvoorziening op de windturbines, waarbij de stilstandsvoorziening ingeschakeld zal worden onder de volgende omstandigheden:
  - a. bij windsnelheden kleiner dan 5 m/s op ashoogte, én
  - b. in de periode dat vleermuizen actief zijn, nl. van 1 april tot 15 oktober, én
  - c. vanaf een half uur na zonsondergang tot een half uur voor zonsopkomst, én
  - d. bij temperaturen boven de 12°C, én
  - e. bij droog weer.
2. Toepassen van het 'Anabat-monitoringssysteem' welke op de windturbines aangebracht wordt. Dit monitoringssysteem meet de daadwerkelijke vleermuisactiviteit rondom de windturbine en schakelt daarop de windturbine uit. De toepassing van dit monitoringssysteem als mitigerende maatregel wordt in Nederland reeds bij een aantal windparken (o.a. windpark Krammer in Zuid-Holland) met succes toegepast en scheelt aanzienlijk veel stilstand.

Daarnaast is in de oorspronkelijke aanvraag ook een systeem beschreven waarbij een vleermuisvriendelijk algoritme voor het windpark wordt vastgesteld op basis van activiteitsmeting in het windpark zelf. De meting is dan niet continu, maar tijdelijk. In het kort is het volgende nodig voor het nauwkeurig toepassen van een vleermuisvriendelijk algoritme:

- Activiteitsmeting van vleermuizen vanuit de gondel van een windturbine buiten de winterslaaperperiode (grootweg van 1 april tot 15 oktober).
- Bepalen van het algoritme.
- Inbouwen van het stilstandalgoritme in het SCADA systeem van de windturbines.

Het toepassen van systemen met een algoritme gebaseerd op metingen heeft als voordeel dat de verminderde opbrengst van de windturbines minder is, doordat de stilstand kan worden afgestemd op de activiteit van vleermuizen. De activiteit van vleermuizen verschilt tussen windparken. Zo vindt de najaarstrek van ruige dwergvleermuizen in het noordoosten van Nederland eerder plaats dan in de delta. Sommige windparken laten een tweepiekig activiteitspatroon gedurende de nacht zien, anderen alleen een piek in de eerste helft van de nacht.

Toetsing aan Gunstige Staat van Instandhouding

De sterfte van vleermuizen moet beoordeeld worden aan de hand van de populatie. Deze is moeilijk te begrenzen. De vleermuizen uit tabel 4 kennen een netwerkstructuur. Vrouwtjes vormen in de zomer kraamgroepen. In de nazomer vallen de kraamgroepen uiteen, waarna het paringsseizoen begint. De vrouwtjes blijven vaak in dezelfde kraamgroep, bij sommige soorten is dat het sterk het geval, bij andere

veel minder. De jonge mannetjes zwermen meer uit. De mannetjes zitten soms in hetzelfde leefgebied of op kleine afstand van de kraamgroepen. In het najaar bezetten de mannetjes van soorten territoria, waarin ze een paarverblijf hebben. Deze paarverblijven liggen soms in concentraties. Bij andere soorten wordt er vermoedelijk vooral gepaard in of bij zwermlocaties, die niet zelden ook dienst doen als winterverblijf. De uitzondering hierop vormt de ruige dwergvleermuis. De populatie daarvan bestaat uit mannetjes, die in ons land verblijven en vrouwtjes die tijdelijk ons land binnen trekken.

Voor de genetische uitwisseling zijn vooral de concentraties van paarverblijven c.q. de zwermlocaties van belang. Dieren die dezelfde paargebieden delen, hebben een gemeenschappelijke genenpool. Het gebied van waaruit vleermuizen naar zo'n paargebied trekken (de 'catchment area') is de kleinste geografische eenheid waarop een populatie zinvol gedefinieerd kan worden. Dit gebied kan aanzienlijk groter zijn dan dat van de lokale kraamgroep. De kennisdocumenten voor vleermuizen geven aan dat voor het beoordelen van het effect op de gunstige staat van instandhouding uitgegaan moet worden van de lokale populatie. Zij geven tevens aan dat het zeer moeilijk te bepalen is in hoeverre de gunstige staat van instandhouding wordt aangetast. De documenten geven daarmee aan dat het vaak effectiever is uit te gaan van een minimaal aantal dieren waaruit de lokale populatie kan bestaan en daar vanuit te redeneren wat het effect is op de lokale populatie.

De lokale populatie voor de soorten is bepaald op basis van literatuurgegevens met betrekking tot de dispersieafstand op basis van een cirkelvormige catchment area. De catchment area kan volgens onderzoek in Duitsland (voor gewone dwergvleermuis) tot 50 km oplopen. Ook rosse vleermuis en laatvlieger vertonen over grote afstanden uitwisseling. In open landschappen zoals in Nederland wordt verwacht dat het totale gebied kleiner zal zijn, omdat de verbindingen tussen de verblijfplaatsen mogelijk beperkter zijn dan in de onderzochte gebieden in Duitsland. Daarom wordt een kleinere range gehanteerd. Daarbij is voor verschillende groottes van de catchment area een berekening gemaakt. In tabel 5 is alleen het resultaat van de kleinste catchment area weergegeven, aangezien het relatieve effect bij een grotere populatie beperkter is (20 km voor rosse vleermuis en 30 km voor overige soorten). Daarnaast wordt uitgegaan van per soort verzamelde literatuurgegevens over populatiegrootte (referentiepopulatie³¹), dichtheid en natuurlijke sterfte. Om te bepalen of er een effect op de populatie optreedt, is gebruik gemaakt van het 1% criterium.

Voor gewone dwergvleermuis is uitgegaan van een populatie in Nederland van ca 300.000 exemplaren, wat resulteert in een dichtheid van 9/km². Voor ruige dwergvleermuis een aantal van 100.000, met een dichtheid van 3/km². Voor laatvlieger is uitgegaan van ca 25.000, met een dichtheid van 0,7/km².

Omdat de aanwezigheid van bos een voorwaarde vormt voor rosse vleermuis, is voor het bepalen van de lokale populatie rosse vleermuis uitgegaan van de oppervlakte aan bos rondom de locatie van de windturbines. De dichtheid van rosse vleermuis in geschikt bos is ca 50/km². De oppervlakte bos is bepaald met de Europese database Corine land cover. De totale populatie in Nederland is 4.000-6.000 voortplantende dieren.

Tabel 4. Toetsing mortaliteit vleermuizen aan lokale populatie

Soort	Lokale populatie	Jaarlijkse sterfte	1% grens (/jaar)	Aantal slachtoffers aanvraag (/jaar)	Aantal slachtoffers aanvraag (/jaar) (met mitigatie) *
Gewone dwergvleermuis	25.425	5.090 (20%)	51	8	0,8-1,6
Ruige dwergvleermuis	5.484	2.800 (20%)	28	<1	<0,1-0,2
Laatvlieger	991	159 (16%)	1,6	1	0,1-0,2
Rosse vleermuis	670	295 (33%)	2,9	<1	<0,1-0,2

* stilstandvoorziening heeft 80-90% reductie slachtoffers tot gevolg (zie 'mitigerende maatregelen').

Uit de resultaten blijkt dat de sterfte voor alle soorten minder is dan 1% van de jaarlijkse sterfte. Bij de laatvlieger en de rosse vleermuis benadert de sterfte door het park echter de 1% grens. Voor de rosse

³¹ <http://bd.eionet.europe.eu/article17/reports2012>

vleermuis is dat volgens de aanvraag een overschatting van het effect omdat uit onderzoek is gebleken dat een flink aandeel van de slachtoffers rosse vleermuis in windparken geen lokale oorsprong heeft maar afkomstig is uit Oost-Europa. Het effect op de lokale populatie wordt dan overschat. Voor laatvlieger wordt aangegeven dat in de effectbeoordeling continu de bovengrens wordt aangegeven van de mogelijk optredende slachtoffers. Hierdoor is eveneens sprake van een overschatting van het effect.

Cumulatie

De aanvraag om ontheffing ingevolge de Wnb voor Windpark Synergie Nieuwleusen is eerder ingediend dan de aanvraag om ontheffing ingevolge de Wnb voor Windpark Spoorwind. De aanvrager verwijst daarom naar de cumulatietoets in deze ontheffingsaanvraag (zie ook cumulatie bij vogelsoorten). Op basis van informatie in de aanvraag Spoorwind en de huidige aanvraag, is in onderstaande tabel een toetsing van cumulatie opgenomen.

Tabel 5. Toetsing mortaliteit vleermuizen in cumulatie

	Gewone dwergvleermuis	Ruige dwergvleermuis	Laatvlieger	Rosse vleermuis
Lokale populatie	25.425	5.484	991	670
1% grens (/jaar)	51	28	1,6	2,9
Slachtoffers aanvraag	8	<1	1	<1
Slachtoffers Hattermerbroek	<1	<3	<1	1-2
Slachtoffers spoorwind	<3	<1	<1	<1
Totaal zonder mitigatie	<12	<5	<3	<3-4
Totaal met mitigatie	<1,2-2,4	<0,5-1	<0,3-0,6	<0,3-0,8

Als gekeken wordt naar de cumulatieve effecten van de windparken in de omgeving samen, dan komt het aantal aanvaringsslachtoffers van de laatvlieger en de rosse vleermuis dichtbij of over de 1%-mortaliteitsgrens (zie tabel 5). Hierdoor zou een effect op de gunstige staat van instandhouding kunnen ontstaan. Met toepassing van een stilstandvoorziening kan het aantal slachtoffers tot 80-90% terug worden gebracht. Dit houdt in dat op jaarbasis nog maar 1-2 slachtoffers zullen vallen (zie tabel 4).

Ook in de andere twee parken wordt een stilstandvoorziening voor vleermuizen voorzien. Daardoor zullen de cumulatieve effecten voor alle soorten onder de 1%-mortaliteit blijven.

B1.2.2 Toetsing van de effectbeoordeling

Toetsing effecten verstoring aanlegfase

Wij onderschrijven dat er geen overtreding van de verbodsbepalingen wordt verwacht tijdens de aanleg. Het huidige gebruik van het plangebied en de locatie zorgt er voor dat het minder geschikt is voor beschermde soorten. Om te voldoen aan de zorgplicht voert u de werkzaamheden buiten gevoelige perioden uit of u voert een veldcheck uit voor aanvang van de werkzaamheden en past de werkzaamheden aan.

Als er op voorhand geen rekening mee wordt gehouden, kunnen bij de aanleg nesten van vogels worden verstoord of vernietigd. Dit is een overtreding van de verbodsbepalingen. Tijdens de werkzaamheden en de voorbereiding daarvan dient verstoring en/of vernietiging van nesten van vogels voorkomen te worden op het werkterrein en omgeving. Dit kan bijvoorbeeld door voortdurende maaierwerkzaamheden. Als het nodig is om in het broedseizoen met de werkzaamheden te beginnen, is een veldcontrole door een ecologisch deskundige noodzakelijk. Indien noodzakelijk, moeten werkzaamheden worden uitgesteld.

Toetsing effecten vogelsoorten

Toetsing verstoring en barrièrewerking

Wij onderschrijven de conclusies van de aanvrager voor wat betreft het niet optreden van verstoring en barrièrewerking (met effecten op de staat van instandhouding) door Westenwind 1. Het betreft de

plaatsing van twee molens in een gebied dat niet van groot belang is voor weidevogels of als dagelijkse migratieroute. Een ontheffing voor dit effect is niet noodzakelijk.

Toetsing aanvaringsslachtoffers vogelsoorten

Aantal slachtoffers

Op basis van literatuurgegevens die in de aanvraag worden aangehaald vallen er in Nederland en België gemiddeld 20 slachtoffers per windturbine per jaar. In deze slachtofferonderzoeken ligt het zwaartepunt van onderzoek echter bij windturbines langs de kust en langs grote wateren. Door de aanvrager wordt op basis van expert judgement bepaald dat het aantal slachtoffers in een locatie zoals Westenwind 1, in het binnenland, zonder gestuwde trek en met beperkte waarden in de directe omgeving veel geringer is (10 of minder slachtoffers per windturbine per jaar). In de aanvulling zijn meer literatuurverwijzingen als ondersteuning opgenomen, waaruit ook blijkt dat het aantal slachtoffers mogelijk nog lager kan uitvallen. Wij onderschrijven daarom de wijze van bepaling van het aantal slachtoffers.

Aangezien aanvaringsslachtoffers voorzienbaar zijn, is voor vogels die door de windturbines kunnen worden gedood een ontheffing noodzakelijk. Een ontheffing kan echter alleen worden verleend voor een soort. In de aanvraag zijn voor de te verwachten slachtoffers weergegeven onder welke soorten jaarlijks één of meer slachtoffer vallen. In de aanvulling zijn ook soorten meegenomen waarvoor tijdens de looptijd van de ontheffing een mogelijk slachtoffer valt. Het onderzoek en het expert judgement hebben redelijkerwijs kunnen bepalen welke soorten slachtoffer kunnen worden van Westenwind 1. Er is verder niet aangegeven met welke frequentie deze slachtoffers zouden vallen, maar de hoeveelheid slachtoffers is aangegeven als <1/jaar. De kans zou technisch mogelijk meer in detail berekend kunnen worden. Vanwege de hoge mate van onzekerheid van de voorspelling en variatie de invoergegevens, moet aan een dergelijke berekening weinig waarde worden gehecht. We onderschrijven de benadering van de aanvrager om te bepalen welke vogelsoorten opzettelijk kunnen worden gedood.

Soortensamenstelling lokale slachtoffers

De aanvrager heeft het aantal slachtoffers bepaald aan de hand van vogelsoorten die de omgeving kunnen gebruiken, de te verwachten dichtheden van deze soorten en het gedrag van deze soorten in relatie tot aanvaringsgevaar.

Westenwind 1 ligt in agrarisch gebied zonder bijzondere waarden voor weidevogels. In de omgeving komen geen kolonievogels voor die dagelijks het plangebied passeren. Ook het aantal dagelijks passerende watervogels is beperkt omdat de locatie van de windturbines niet ligt tussen de meest gebruikte voedsel en rustgebieden. Veel lokale en weidevogels hebben geen risico op aanvaring omdat ze op een lagere hoogte vliegen dan de onderste tiphoogte. Overdag zijn de windturbines goed zichtbaar en vinden weinig aanvaringen plaats.

Door het ontbreken van kolonievogels in de omgeving worden hiervan geen slachtoffers verwacht. Weidevogels komen in lage dichtheden voor. De meeste soorten hebben daarbij geen risicovol gedrag en vliegen op een lagere hoogte dan de onderste tiphoogte. Van overige broedvogels in de omgeving worden geen slachtoffers voorspeld. Alleen voor Kievit en Scholekster worden slachtoffers voorspeld omdat deze ook (bijvoorbeeld tijdens de balts) op grotere hoogte vliegen. Alleen de wat meer algemene buizerd kan een enkele keer als slachtoffer worden verwacht. Dat komt doordat deze op hoogte van de rotorbladen vliegt en meer voorkomt.

Daarnaast worden onder de niet-broedvogels slachtoffers verwacht. Het gaat om soorten die, gemiddeld over een jaar, meestal met kleine aantallen voorkomen. Soms is er sprake van grotere groepen. Voor de meest talrijke watervogels en meeuwensoorten worden 1-2 slachtoffers per jaar per soort verwacht. Voor de overige niet-broedvogels worden, vanwege de lage aantallen, jaarlijks slechts incidenteel slachtoffers verwacht (<1).

Wij onderschrijven de verwachting van een laag aantal slachtoffers onder de lokale broed en niet-broedvogels. Alleen van soorten met risicovol vlieggedrag, vlieggedrag op rotorhoogte en soorten die

relatief vaker voorkomen worden slachtoffers verwacht. Het aantal locatie gebonden slachtoffers is gering, omdat het gebied in intensief agrarisch gebruik is.

Soortensamenstelling slachtoffers tijdens vogeltrek

Het beeld van beperkte effecten als gevolg van de plaatsing van de twee nieuwe turbines in windpark Westenwind 1 komt overeen met andere onderzoeken naar effecten van windturbines: in het binnenland is meestal sprake van diffuse trek en niet van gestuwde trek zoals bij sommige locaties langs de kust. Bij gestuwde trek is er sprake van veel vliegbewegingen, geconcentreerd in een klein gebied. Bij diffuse trek vliegen trekvogels in een breed front over een gebied. Bij het plangebied is er sprake van deze diffuse trek. Hier worden relatief lage aantallen vliegbewegingen van trekvogels verwacht. Dit blijkt ook uit de Nationale windturbinerisicokaart³² (deelkaart trekvogels): de hoogste risico's voor trekvogels bevinden zich langs de kust, de randen van het IJsselmeer en de grote rivieren.

Voor het bepalen van welke soorten slachtoffer kunnen zijn, heeft de aanvrager zich gebaseerd op de best beschikbare informatie. De gegevens van de trek over Oost-Nederland zijn niet direct weergegeven als tussenstap, maar de gegevens uit de beschreven bronnen zijn direct gebruikt om op basis van expert judgment slachtoffers onder trekvogels te voorspellen.

Zoals is aangegeven bij het oordeel over het onderzoek is het bepalen van de breedfronttrek op een bepaalde locatie altijd een benadering. De beschikbare onderzoeken zijn van vogeltrek overdag. Er is slechts beperkt informatie over de trek van soorten tijdens de nacht beschikbaar. Gegevens over de dagtrek zijn veel meer in detail bekend. Het merendeel van de slachtoffers valt in de nacht. De gebruikte bronnen zijn de best beschikbare gegevens. Op basis van de beschikbare bronnen is een onderverdeling gemaakt in soorten. Er zijn soorten die in grote getale overtrekken en waarbij jaarlijks slachtoffers zijn te verwachten. Dit zijn spreeuw, merel, koperwiek zanglijster en kramsvogel. Volgens 'Vogeltrek over Nederland' trekken tijdens piekperiodes van deze soorten tien- tot hondertallen per uur over Oost-Nederland. Van enkele soorten vindt een groot deel van de trek ook 's nachts plaats. Er zijn soorten die in minder grote getale overtrekken (minder dan één per uur tot tientallen per uur). Van die laatste soorten is niet uitgesloten dat een slachtoffer valt gedurende de looptijd van de ontheffing. Tussen deze groepen soorten is een bepaalde overlap, de grens is niet een vaste waarde maar op basis van expert judgment van alle factoren. Als een soort vooral overdag trekt, zal deze meer kans hebben om aanvaring te vermijden. Naast de soortensamenstelling van de trek is ook de gevoeligheid van soorten voor aanvaring betrokken. Deze gevoeligheid is afgeleid uit slachtoffergegevens uit de literatuur.

Wij stemmen in met deze benadering in het onderzoeksrapport van Bureau Waardenburg, zoals dit in de aanvulling is ingediend. Voor de soorten waar minder dan 1 slachtoffer per jaar is voorspeld, zijn de slachtoffers verspreid over de verschillende soorten. Het ene jaar een slachtoffer onder de ene soort, het andere jaar een slachtoffer onder een andere soort. Voor de aangevraagde soorten kunnen slachtoffers niet worden uitgesloten, zodat ontheffing noodzakelijk is.

Toetsing staat van instandhouding en cumulatie

De aanvrager heeft het aantal slachtoffers getoetst aan het 1% mortaliteitscriterium. Daarbij is voor de populatie van broedvogels en lokale vogels aangesloten bij de landelijke populatie, zoals aangegeven door Sovon. Alleen voor de trekkende vogels is gebruik gemaakt van de flywaypopulatie (de populatie die de trekroute gebruikt). Voor de flywaypopulatie is gebruik gemaakt van gegevens van Birdlife International, waarbij een populatie van 1 miljoen als maximum is genomen. Voor de sterfte is gebruik gemaakt van een database van BTO (British Trust for Ornithology) waarin de mortaliteit per vogelsoort op basis van wetenschappelijke bronnen is weergegeven. De toepassing van het 1% mortaliteitscriterium is een benadering die volgens jurisprudentie van de Raad van State zowel voor vogels als vleermuizen kan worden toegepast. De aanvrager is voor het bepalen van de populatie en sterfte uitgegaan van wetenschappelijke gegevens en heeft deze correct bepaald.

Wij achten het daarbij van belang dat voor een beoordeling van het cumulatieve effect dezelfde populatie wordt beschouwd als voor het vaststellen van de 1% mortaliteitcijfers. Alleen op die wijze wordt een reëel

---

³² <https://www.sovon.nl/nl/onderzoek/nationale-windmolenrisicokaart-voor-vogels>

beeld geschetst van de effecten op de staat van instandhouding van de betrokken soorten. Doordat het aantal verwachte slachtoffers gering is in verhouding tot de natuurlijke sterfte wordt het 1% criterium niet benaderd. Er is dan geen sprake van verslechtering van de staat van instandhouding van de desbetreffende soort.

Voor vogels die tijdens de trek aanvaringsslachtoffer kunnen worden, is in de aanvraag voor de toetsing de flywaypopulatie gehanteerd. Dat is de populatie van een soort die gebruikt maakt van dezelfde trekroute en overwinteringsgebieden. Omdat de langstrekkende vogels van verschillende deelpopulaties langs komen en hetzelfde (geringe) risico lopen is dit een reële benadering.

Voor broedvogels / lokaal voorkomende vogels wordt gebruik gemaakt van de landelijke populatie om het mortaliteitscijfer vast te stellen. Gezien het tijdstip van indienen van de aanvraag, zijn de cumulatieve effecten niet bepaald, maar verwijst de aanvrager naar de eerdere cumulatietoets bij Spoorwind waarin de op dat moment in procedure zijnde windparken zijn meegewogen. In deze analyse zijn de cumulatieve effecten op lokale schaal beoordeeld. Dit komt niet overeen met het bovenstaande uitgangspunt. De betreffende soorten maken volgens de aanvrager ecologisch gezien onderdeel uit van de landelijke populatie. Het is niet tot nauwelijks mogelijk om regionale, laat staan lokale populaties te begrenzen.

Wij zijn van mening dat het daadwerkelijke cumulatieve effect op de betreffende populatie niet in beeld komt door niet in beide gevallen dezelfde populatie te beschouwen. Uit vaste jurisprudentie van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (ABRvS) volgt dat cumulatie beoordeeld moet worden met projecten die al wel vergund, maar nog niet zijn uitgevoerd³³. Daarbij zijn de soorten relevant waarbij Westenwind 1 jaarlijks 1 of meer slachtoffers vallen.

Ambtshalve is daarom op basis van de vanaf 1 januari 2016 verleende ontheffingen³⁴ een overzicht gemaakt van vergunde en in realisatie zijnde windparken. Daarbij is tevens gebruik gemaakt van een studie naar de cumulatie van Groningse windparken³⁵. Voor windmolenparken waar via deze bronnen geen nadere gegevens voorhanden waren, is gerekend met een gemiddeld aantal van 20 slachtoffers per windmolen per jaar. Waar geen informatie over soorten is opgenomen, is aangenomen dat de slachtoffers op eenzelfde wijze zijn verdeeld als in Westenwind 1.

Uit deze ambtshalve toetsing blijkt dat momenteel in Nederland 490 windmolens vergund zijn, waarvan realisatie binnen korte termijn wordt verwacht. Voor de trekkende soorten spreeuw, merel, kramsvogel, zanglijster en koperwiek leidt dit jaarlijks tot 900-2600 slachtoffers per soort. Dit is voor deze soorten nog steeds onder de 1% grens, waardoor effecten op de populatie met zekerheid kunnen worden uitgesloten. Dit geldt ook voor de lokaal voorkomende soorten wilde eend (698) en Kievit (338).

Voor de soorten kokmeeuw (1577) en stormmeeuw (592) geldt dat de berekende cumulatieve sterfte de in bijlage 4 genoemde 1% grens voor deze soorten overschrijdt. Voor deze soorten worden voor Westenwind 1 1-2 slachtoffers per soort per jaar voorspeld. Het grootste aandeel van de cumulatieve sterfte wordt door de windparken Fryslân, Wieringermeer en de windparken bij de Eemshaven en Delfzijl veroorzaakt. De sterfte is in de praktijk lager omdat een mitigerende maatregel voor Windpark Fryslân, waarbij het aantal slachtoffers onder stormmeeuw en kokmeeuw wordt verminderd niet verder is gekwantificeerd³⁶.

De slachtoffers door Westenwind 1 kunnen vallen tijdens het winterseizoen, als kokmeeuw en stormmeeuw op doortrek zijn of in groepen foerageren. De staat van instandhouding voor de niet broedvogelpopulatie van kokmeeuw en stormmeeuw is gunstig. Nu de staat van instandhouding gunstig is voor niet-broedvogels, de soorten de laatste 10 tien seizoenen geen significante aantalsveranderingen

³³ Bijvoorbeeld 200805338/1/R2 en 200809149/1/R2

³⁴ Bronnen: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/uitgebreidzoeken/officielebekendmakingen>, <https://www.rvo.nl/subsidies-regelingen/> websites van ontwikkelaars en provincies.

³⁵ Arcadis en anderen, 2017. Groningse Windparken, Cumulatie ecologie.

³⁶ Aanvraag ontheffing windpark Fryslân, <https://www.rvo.nl/subsidies-regelingen/bureau-energieprojecten/lopende-projecten/windparken/windpark-frysl%C3%A2n/wijzigingsbesluiten>

hebben, de hoeveelheid exemplaren van de kokmeeuw (tot 420.000 exemplaren) en stormmeeuw (tot 430.000 exemplaren) als niet-broedvogel groot is, terwijl het verwachte aantal jaarlijkse slachtoffers 1-2 is, zijn er geen aanwijzingen dat de staat van instandhouding van de soort zal verslechteren.³⁷

Er zijn geen mitigerende maatregelen overwogen voor aanvaringsslachtoffers bij vogels. Deze slachtoffers treden in wisselende omstandigheden op. Er zijn geen specifieke momenten te verwachten waarbij het risico op slachtoffers zo hoog is dat een stilstandvoorziening de aantallen slachtoffers aanzienlijk zouden beperken. Voor vogels zijn de technische mogelijkheden voor het voorkomen van aanvaringsslachtoffers nog niet voldoende ontwikkeld om tegen redelijke kosten (of opbrengstverliezen) een sterftereductie te realiseren.

Beoordeling effecten vleermuizen

Het mogelijke effect van de turbines op vleermuizen bestaat uitsluiten uit aanvaringsslachtoffers. Uit het uitgevoerde onderzoek blijkt dat er in de directe omgeving van de turbines geen geschikte verblijfplaatsen zijn. Een direct verstorend effect op verblijfplaatsen is uitgesloten. In de aanlegfase worden de werkzaamheden met betrekking tot de bouw van de 2 windturbines voornamelijk overdag uitgevoerd en niet of incidenteel in de avonduren en/of nachtelijke uren. Hierdoor wordt verstoring van vleermuizen door licht voorkomen.

Op basis van literatuurgegevens die in de aanvraag worden aangehaald vallen er in open gebied 1-3 aanvaringsslachtoffers per windturbine per jaar. Als er dichtbij de windturbines bos, bomenrijen of andere structuren aanwezig zijn, die vleermuizen aantrekken, kan dit tot 5 slachtoffers per jaar oplopen. Vanwege de aanwezigheid van bomenrijen langs de wegen, is in de aanvraag uitgegaan van 5 slachtoffers per jaar. De meeste slachtoffers vallen in het najaar.

Aangezien aanvaringsslachtoffers voorzienbaar zijn, is voor enkele vleermuissoorten een ontheffing noodzakelijk. De soortensamenstelling van de 10 jaarlijkse slachtoffers is bepaald op basis van de soortensamenstelling van de waarnemingen tijdens het uitgevoerde vleermuisonderzoek. Hierbij is de soortensamenstelling van alle waarnemingen in het onderzoeksgebied gebruikt. Van soorten met maar enkele waarnemingen is door de aanvrager terecht aangegeven dat niet kan worden verwacht dat gedurende de looptijd van de ontheffing slachtoffers van deze soorten kunnen optreden. Het gaat hierbij om de soorten kleine dwergvleermuis en tweekleurige vleermuis. Daarnaast is geen ontheffing aangevraagd voor grootoorvleermuizen en soorten van het geslacht *Myotis*, omdat vanuit literatuurgegevens bekend is dat van deze soorten aanvaringsslachtoffer door windturbines niet te zijn voorzien.

Bij de toetsing van de effecten op de gunstige staat van instandhouding wordt ingegaan op een regionale populatie. Deze regionale populatie is indicatief bepaald op basis van literatuurgegevens over de migratieafstanden, de populatieomvang in Nederland, natuurlijke sterfte en de verwachte dichtheid en (voor rosse vleermuis) de aanwezigheid van geschikt leefgebied in de vorm van bos in de omgeving. De daadwerkelijke populatiestructuur is vaak complex en alleen met veel onderzoek te bepalen. Het uitvoeren van een dergelijk grootschalig onderzoek is buiten proportie voor de voorliggende ontheffingsaanvraag. Wij stemmen daarom in met de gehanteerde benadering van de aanvrager, die met de beschikbare middelen een zo goed mogelijke voorspelling doet van de betrokken populatie.

Uit de resultaten volgt dat de 1% mortaliteitsgrens niet wordt overschreden, maar voor de Rode lijst soort laatzvlieger wel wordt benaderd. Als gekeken wordt naar de cumulatieve effecten van de drie windparken Hattemerbroek, Spoorwind en de twee bij te plaatsen turbines in windpark Westenwind 1, dan komt het aantal aanvaringsslachtoffers van de laatzvlieger en de rosse vleermuis dichtbij of over de 1%-mortaliteitsgrens. Hierdoor kan een effect op de gunstige staat van instandhouding voorkomen. Voor alle drie de windparken wordt echter een stilstandvoorziening voor vleermuizen voorzien. Daardoor blijven de cumulatieve effecten ver onder de 1%-mortaliteit, ook voor de kritische soorten als laatzvlieger en rosse vleermuis.

---

³⁷ Sovon.nl

De maatregel stilstandvoorziening werkt doordat vleermuizen vooral in bepaalde gunstige omstandigheden vliegen, bij lage windsnelheden. Daarnaast zijn er ook andere omstandigheden waarbij vleermuizen niet tot nauwelijks aanwezig zijn, zoals bij regenachtig weer of bij temperaturen beneden de 10-12 °C. De stilstandvoorziening is alleen actief in de periode dat vleermuizen aanwezig zijn (april – half oktober) en onder deze omstandigheden. In plaats daarvan kan ook gekozen worden voor een meer op maat gemaakt systeem waarbij de daadwerkelijke activiteit gedurende een jaar wordt gemeten en vertaald naar een algoritme, of waarbij de vleermuisactiviteit continu wordt gemeten en de stilstandvoorziening in werking treedt bij een bepaalde activiteit.

Een stilstandvoorziening is bewezen effectief om de sterfte van vleermuizen omlaag te brengen. In de literatuur worden percentages van 80-90% reductie genoemd. Wij onderschrijven deze maatregel. De maatregel zal in een voorschrift worden vastgelegd. De aanvrager heeft nog niet vastgelegd op welke wijze de stilstandvoorziening zal worden gerealiseerd. Daarom wordt een controlevoorschrift opgelegd waarin wordt gevraagd voorafgaand aan het in gebruik nemen van de windturbines de in te bouwen stilstandvoorziening ter goedkeuring aan GS voor te leggen.

Conclusie toetsing

Bij het gebruik van een windturbine is het niet te voorkomen dat er slachtoffers vallen onder vogelsoorten en vleermuissoorten. De aanvrager heeft in beeld gebracht welke soorten hierbij betrokken zijn. Voor de vogelsoorten en vleermuissoorten die genoemd zijn in bijlage 3 is een ontheffing noodzakelijk voor het verbod om opzettelijk vogels en vleermuizen te doden. Voor vogelsoorten zijn nog geen effectieve maatregelen mogelijk in de situatie met een diffuse trek. Voor vleermuizen is het mogelijk het aantal slachtoffers met een stilstandvoorziening sterk te verminderen, zonder dat dit ten koste gaat van de doelstellingen van het project. Hierdoor komt de staat van instandhouding van de betrokken soorten niet in gevaar.

In de volgende paragrafen toetsen wij of de ontheffing op basis van de wet verleend kan worden.

B1.3 Alternatieven voor realisatie van het project

B1.3.1 Alternatievenafweging in de aanvraag

Uit de MER-stukken blijkt duidelijk dat de keuze voor het voorkeursalternatief ('VKA') niet alleen gebaseerd is op milieubelangen, maar ook andere belangen hierin een belangrijke rol gespeeld hebben. De keuze voor het VKA is gemaakt op basis van de milieubeoordeling en op basis van overwegingen betreffende draagvlak, uitvoerbaarheid en financierbaarheid van het windpark.

Bij de keuze heeft Coöperatie Synergie Nieuwleusen een doorslaggevende stem in de keuze voor het voorkeursalternatief gehad¹ op basis van raadpleging van de omgeving. De omgeving van het windpark is dus nauw betrokken geweest in het proces van de totstandkoming van het voorkeursalternatief. Het VKA is gezamenlijk met de omgeving ontwikkeld vanuit drie pijlers:

- 1) financieel rendement (immers zonder rendement geen windpark);
- 2) opgesteld vermogen tussen 6 en 9 MW (kader van de provincie);
- 3) 'vol houdbaar plan voor de omgeving', waarmee wordt bedoeld dat de keuze voor het VKA recht moet doen aan het met de omgeving doorlopen proces.

In het kader van de combi-MER die doorlopen is zijn diverse scenario's met betrekking tot de opstelling van de windturbines onderzocht en zijn de effecten met betrekking tot een groot aantal (milieu) aspecten in beeld gebracht. Alternatief 1 bestaat uit 3 windturbines (verlenging van bestaande lijnen), Alternatief 2 uit 2 grotere windturbines en Alternatief 3 uit 3 windturbines die zo optimaal mogelijk zijn gesitueerd ten aanzien van woningen en bedrijven.

Het uiteindelijke voornemen zoals dat is aangevraagd is gebaseerd op het VKA. Dit heeft de hoogste verwachte energieopbrengst en beantwoord daardoor het beste aan de doelstelling voor het opwekken van duurzame energie. Het voornemen verschilt echter van het VKA zoals dit in het MER is beschreven in dat er 2 windturbines worden geplaatst in plaats van 3. Hierdoor leidt het voornemen (samen met alternatief 2) tot het minste aantal vogelslachtoffers.

Op basis van voorgaande is de keuze voor het VKA gevallen op het alternatief met de (potentieel) meeste slachtoffers onder vleermuizen. Het aantal slachtoffers zal minder zal zijn doordat 2 in plaats van 3 windturbines worden gerealiseerd. Ten opzichte van het andere alternatief met 2 turbines worden door de aanwezigheid van lijnvormige elementen (bomenrij) meer slachtoffers per turbine worden verwacht in het voornemen.

Het aantal verwachte slachtoffers door het initiatief leidt echter niet tot een overschrijding van de 1% norm voor vleermuizen. Door het (vrijwillig) treffen van mitigerende maatregelen in de vorm van een stilstandsvoorziening op de windturbines wordt het aantal slachtoffers onder vleermuizen in het voornemen geminimaliseerd en scoort het alternatief hetzelfde als de overige alternatieven voor wat betreft effecten op vleermuizen.

B1.3.2 Toetsing van de alternatievenafweging

De aanvrager heeft alternatieven voldoende overwogen. In dit project is in het MER een integrale belangenafweging geweest waarin naast de effecten op flora en fauna, ook milieu-effecten en de omgeving zijn meegewogen. Het voornemen was om het bestaande windpark uit te breiden. Hiervoor zijn enkele locatie-alternatieven beoordeeld. Uiteindelijk is in de aanvraag gekozen voor een alternatief dat aan bepaalde voorwaarden met betrekking tot het rendement en vermogen voldoet. Voor de effecten op vogelsoorten zijn de alternatieven niet onderscheidend. Voor effecten op vleermuissoorten is gekozen voor een alternatief dat mogelijk een hoger aantal slachtoffers zal geven. Het aantal slachtoffers leidt echter niet tot een overschrijding van de 1% norm. Om het aantal slachtoffers terug te brengen wordt het voornemen gemitigeerd met behulp van een stilstandsvoorziening, waardoor het aantal slachtoffers onder vleermuizen minimaal is en vergelijkbaar met de andere alternatieven.

B1.4 Wettelijk belang van het project

B1.4.1 Motivatie wettelijk belang in de aanvraag

De voorgenenomen activiteiten zijn volgens de aanvraag nodig in het belang van :

Voor vogelsoorten: 'De volksgezondheid of de openbare veiligheid' en 'ter bescherming van flora of fauna', en voor de vleermuissoorten 'in het belang van de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten'.

De onderbouwing van deze belangen bestaat uit het opwekken van duurzame energie. Hierdoor is er sprake van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten. Het doel van de activiteit is het bouwen en exploiteren van windturbines voor het opwekken van duurzame energie in de vorm van elektriciteit. Hiermee levert het project tevens een bijdrage aan de doelstellingen voor de CO₂-reductie. De 2 windturbines hebben een gezamenlijk opgesteld vermogen van 8,4 tot 9 MW. Ze dragen hiermee voor een belangrijk deel bij aan de provinciale doelstelling om in 2020 minimaal 85,5 MW aan windenergie gerealiseerd te hebben. Dit is de afspraak met het Rijk. Deze provinciale doelstelling maakt deel uit van de Nederlandse doelstelling. Deze houdt het streven in om minimaal 14% energie uit hernieuwbare bronnen op te wekken in 2020. Verder wordt met de activiteit een bijdrage geleverd aan de beperking van klimaatverandering. Klimaatverandering op haar beurt heeft een grote impact op flora en fauna. Tevens leidt klimaatverandering tot een gevaar voor de openbare veiligheid. Onze watervoorziening wordt er bijvoorbeeld door bedreigd. Maar ook door een toenemende kans op extreem weer. Klimaatverandering betekent ook grotere beperkingen aan het gebruik van koelwater voor de gangbare energieproductie. De bestendigheid van de elektriciteitsproductie, en daarmee ook de openbare veiligheid, komt bij voortzetting van de gangbare energieproductie in gevaar. De (grootschalige) toepassing van hernieuwbare energie kent deze nadelen niet. Vandaar dat het belang 'volksgezondheid of openbare veiligheid' gediend is met de realisatie van het aangevraagde windpark. Daarnaast geldt, met verwijzing naar de hiervoor opgenomen onderbouwing, dat door de activiteit 'voor het milieu wezenlijk gunstige effecten' optreden.

B1.4.2 Toetsing aan wettelijk belang

Wij zijn van oordeel dat het wettelijk belang, zoals weergegeven in de aanvraag, voldoende is aangetoond. We onderschrijven echter niet het belang 'bescherming van flora en fauna' omdat het doel van het project niet het ontwikkelen of verbeteren van de natuur is. Verder kunnen wij instemmen met de in de aanvraag beschreven belang(en). De genoemde belangen vormen een voldoende onderbouwing om het optreden van (eventuele) negatieve effecten op de in bijlage 3 genoemde beschermde soorten te rechtvaardigen.

B1.5 Beoordeling staat van instandhouding

Als gevolg van de twee windturbines kunnen aanvaringsslachtoffers bij vogels en vleermuizen optreden. In B1.2 zijn de mogelijke aanvaringsslachtoffers beschreven. Bij de toetsing van deze effecten op de staat van instandhouding in B1.2 en B1.3 is gebruik gemaakt van het 1% criterium. Uit de toetsing blijkt dat er (met de voorgenomen mitigerende maatregelen) geen effect zal zijn op de staat van instandhouding van de betrokken soorten.

B1.6 Toetsing aan overige vereisten

Op basis van de Wnb³⁸ houden wij bij onze besluiten rekening met de vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied. Ook nemen we regionale en lokale bijzonderheden mee in de overweging.

Wij zien geen aanleiding om de gevraagde ontheffing te weigeren op basis van art. 1.10, derde lid Wnb.

B1.7 Eindconclusie toetsing

De gevraagde ontheffing van de verbodsbepalingen kan op basis van de wettelijke en beleidsmatige regels worden verleend. Het gaat daarbij om de genoemde vogelsoorten in bijlage 3 en de vier vleermuissoorten gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, laatvlieger en rosse vleermuis. De gunstige staat van instandhouding van de betrokken vleermuissoorten wordt niet aangetast en de staat van instandhouding van de vogelsoorten wordt door het project niet verslechterd. Er is geen andere bevredigende oplossing voor handen waarbij minder effecten op de beschermde soorten optreden. Er is een wettelijk belang aanwezig om de negatieve effecten op de betrokken soorten te rechtvaardigen. We verbinden wel voorschriften aan de ontheffing.

B1.8 Zorgplicht blijft altijd gelden

Ongeacht wat in het besluit is weergegeven geldt altijd de zorgplicht, zoals deze is weergegeven in de Wnb³⁹. De zorgplicht geldt voor alle in het wild levende dieren, planten en hun directe leefomgeving. U geeft aan bij de uitvoering van de werkzaamheden rekening te houden met algemene vogelsoorten, vissen, grondgebonden zoogdieren en amfibieën door rekening te houden met hun voortplantingsseizoen en de werkzaamheden zo uit te voeren dat deze dieren kunnen vluchten. Bij het uitvoeren van werkzaamheden ter plaatse van de opstellocaties van de windturbines die verband houden met de aanleg van de windturbine worden is aangegeven dat daarvoor geldende ecologische werkprotocollen opgevolgd en eventueel ecologische begeleiding wordt ingezet.

C Slotconclusie

Er zijn geen belemmeringen om de aangevraagde ontheffing in verband met Westenwind 1, de realisatie en het gebruik van twee windturbines op de locatie Meentjesweg / Ebbenweg te Nieuwleusen te verlenen. Om de bescherming van natuurwaarden zo goed mogelijk te borgen zijn aan de ontheffing voorschriften verbonden.

---

³⁸ Wnb, artikel 1.10, derde lid.

³⁹ Art. 1.11, eerste en tweede lid

Bijlage 3. Vogelsoorten waarvoor ontheffing wordt verleend

Soort	Artikel Wnb	Omschrijving
Aalscholver	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Beflijster	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Blauwe reiger	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Boerenzwaluw	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Bonte vliegenvanger	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Boompieper	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Bosrietzanger	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Braamsluiper	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Buizerd	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Dodaars	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Fitis	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Fuut	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Gaai	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Gekraagde roodstaart	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Gele kwikstaart	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Gierzwaluw	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Goudhaan	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Grasmus	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Graspieper	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Grauwe gans	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Grauwe vliegenvanger	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Groenling	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Grote Canadese gans	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Heggenmus	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Holenduif	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Houtduif	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Houtsnip	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Huiszwaluw	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Kauw	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Keep	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Kievit	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Kleine karekiet	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Kleine mantelmeeuw	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Kneu	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Knobbelzwaan	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Kokmeeuw	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Kolgans	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Koolmees	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Koperwiek	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Krakeend	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Kramsvogel	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Kwartel	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Meerkoet	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Merel	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Oeverloper	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Oeverzwaluw	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Paapje	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Pimpelmees	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Putter	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Rietgors	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels

Soort	Artikel Wnb	Omschrijving
Rietzanger	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Ringmus	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Roek	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Roodborst	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Roodborsttapuit	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Scholekster	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Sijs	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Smient	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Sperwer	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Spotvogel	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Spreeuw	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Sprinkhaanzanger	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Stormmeeuw	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Tapuit	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Tjiftjaf	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Toendrarietgans	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Torenvalk	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Tuinfluitier	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Tureluur	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Veldleeuwerik	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Vink	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Waterhoen	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Waterral	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Watersnip	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Wilde eend	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Wintertaling	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Witgat	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Witte kwikstaart	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Wulp	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Zanglijster	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Zwarte mees	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Zwarte roodstaart	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels
Zwartkop	Artikel 3.1 lid 1	Het opzettelijk doden van vogels

Bijlage 4. Toetsing mortaliteit vogelsoorten

Soort	Populatie-grootte	Type populatie	Staat van Instandhouding NL	1% natuurlijke sterfte	Aantal voorziene slachtoffers per jaar
Spreeuw	1.000.000	Flyway	Matig ongunstig (b) Gunstig (nb)	3.130	3-10
Merel	1.000.000	Flyway	Gunstig	3.500	3-10
Kramsvogel	1.000.000	Flyway	Zeer ongunstig (b) Matig ongunstig (nb)	5.900	1-2
Zanglijster	1.000.000	Flyway	Gunstig	4.370	1-2
Koperwiek	1.000.000	Flyway	Matig ongunstig	5.700	1-2
Wilde eend	560.000	Nederland	Matig ongunstig (b) Zeer ongunstig (nb)	2.089	1-2
Kievit	500.000	Nederland	Matig ongunstig	1.475	1-2
Kokmeeuw	520.000	Nederland	Matig ongunstig (b) Gunstig (nb)	520	1-2
Stormmeeuw	345.000	Nederland	Matig ongunstig (b) Gunstig (nb)	483	1-2
Toendrarietgans	260.000	Nederland	Gunstig	598	<1
Grauwe gans	550.000	Nederland	Gunstig	935	<1
Grote Canadese gans	41.000	Nederland	Gunstig	115	<1
Smient	800.000	Nederland	Gunstig (b) Matig ongunstig (nb)	3.760	<1
Buizerd	50.000	Nederland	Gunstig (b) Onbekend (nb)	50	<1
Scholekster	195.000	Nederland	Matig ongunstig (b) Zeer ongunstig (nb)	234	<1
Dodaars	405.000	Flyway	Gunstig	810	<1
Fuut	355.000	Flyway	Matig ongunstig	710	<1
Aalscholver	120.000	Flyway	Gunstig	144	<1
Blauwe reiger	274.500	Flyway	Matig ongunstig (b) Gunstig (nb)	736	<1
Knobbelzwaan	250.000	Flyway	Gunstig	375	<1
Kolgans	1.200.000	Flyway	Gunstig	3.312	<1
Krakeend	60.000	Flyway	Gunstig	168	<1
Wintertaling	500.000	Flyway	Gunstig	2.350	<1
Sperwer	500.000	Flyway	Gunstig	1.550	<1
Buizerd	1.000.000	Flyway	Gunstig (b) Onbekend (nb)	1.000	<1
Torenvalk	100.000	Flyway	Matig ongunstig	310	<1
Kwartel	1.000.000	Flyway	Gunstig	7.100	<1
Waterral	550.000	Flyway	Gunstig	2.090	<1
Meerkoet	1.750.000	Flyway	Gunstig (b) Matig ongunstig (nb)	5.233	<1
Waterhoen	3.900.000	Flyway	Matig ongunstig	14.703	<1
Watersnip	2.500.001	Flyway	Zeer ongunstig (b) Gunstig (nb)	12.975	<1
Houtsnip	17.500.000	Flyway	Gunstig	68.250	<1
Wulp	850.000	Flyway	Matig ongunstig	2.244	<1
Tureluur	250.000	Flyway	Gunstig (b)	650	<1

Soort	Populatie-grootte	Type populatie	Staat van Instandhouding NL	1% natuurlijke sterfte	Aantal voorziene slachtoffers per jaar
			Matig ongunstig (nb)		
Witgat	1.700.000	Flyway	Gunstig	4.420	<1
Oeverloper	1.750.000	Flyway	Gunstig	2.730	<1
Kleine mantelmeeuw	550.000	Flyway	Gunstig (b) Matig ongunstig (nb)	479	<1
Holenduif	500.000	Flyway	Gunstig	2.250	<1
Houtduif	1.000.000	Flyway	Gunstig	3.930	<1
Gierzwaluw	1.000.000	Flyway	Gunstig	1.900	<1
Oeverzwaluw	1.000.000	Flyway	Gunstig (b) Matig ongunstig (nb)	7.000	<1
Boerenzwaluw	1.000.000	Flyway	Gunstig (b) Onbekend (nb)	6.260	<1
Huiszwaluw	1.000.000	Flyway	Gunstig (b) Onbekend (nb)	5.900	<1
Gele kwikstaart	1.000.000	Flyway	Gunstig	4.700	<1
Witte kwikstaart	1.000.000	Flyway	Matig ongunstig (b) Gunstig (nb)	4.700	<1
Graspieper	1.000.000	Flyway	Gunstig	4.570	<1
Boompieper	1.000.000	Flyway	Gunstig (b) zeer ongunstig (nb)	5.800	<1
Veldleeuwerik	1.000.000	Flyway	Matig ongunstig	4.870	<1
Heggenmus	1.000.000	Flyway	Matig ongunstig	5.300	<1
Zwarte roodstaart	1.000.000	Flyway	Gunstig Onbekend	6.200	<1
Gekraagde roodstaart	1.000.000	Flyway	Matig ongunstig Onbekend	6.200	<1
Paapje	1.000.000	Flyway	Zeer ongunstig Onbekend	5.300	<1
Roodborsttapuit	1.000.000	Flyway	Gunstig	5.300	<1
Tapuit	1.000.000	Flyway	Zeer ongunstig (b) Gunstig (nb)	5.400	<1
Beflijster	100.000	Flyway	Zeer ongunstig	580	<1
Roodborst	1.000.000	Flyway	Gunstig	5.800	<1
Sprinkhaanzanger	1.000.000	Flyway	Onbekend	4.400	<1
Rietzanger	1.000.000	Flyway	Gunstig (b) Onbekend (nb)	7.760	<1
Bosrietzanger	1.000.000	Flyway	Onbekend	4.400	<1
Kleine karekiet	1.000.000	Flyway	Gunstig (b) Onbekend (nb)	4.400	<1
Spotvogel	1.000.000	Flyway	Matig ongunstig	5.000	<1
Braamsluiper	1.000.000	Flyway	Matig ongunstig	6.710	<1
Grasmus	1.000.000	Flyway	Gunstig	6.090	<1
Zwartkop	1.000.000	Flyway	Gunstig	5.600	<1
Tuinfluitier	1.000.000	Flyway	Matig ongunstig Onbekend	5.000	<1
Fitis	1.000.000	Flyway	Matig ongunstig (b) Onbekend (nb)	6.800	<1
Tjiftjaf	1.000.000	Flyway	Gunstig	6.900	<1

Soort	Populatie- grootte	Type populatie	Staat van Instandhouding NL	1% natuurlijke sterfte	Aantal voorzien slachtoffers per jaar
Goudhaan	1.000.000	Flyway	Gunstig (b) Matig ongunstig(nb)	8.510	<1
Grauwe vliegenvanger	1.000.000	Flyway	Matig ongunstig (b) onbekend (nb)	5.070	<1
Bonte vliegenvanger	1.000.000	Flyway	Matig ongunstig (b) onbekend (nb)	5.300	<1
Zwarte mees	1.000.000	Flyway	Matig ongunstig	5.700	<1
Pimpelmees	1.000.000	Flyway	Gunstig	4.680	<1
Koolmees	1.000.000	Flyway	Gunstig (b) Matig ongunstig(nb)	4.580	<1
Gaai	1.000.000	Flyway	Gunstig	4.100	<1
Kauw	1.000.000	Flyway	Matig ongunstig	3.060	<1
Roek	1.000.000	Flyway	Matig ongunstig (b) Zeer ongunstig (nb)	2.100	<1
Ringmus	1.000.000	Flyway	Zeer ongunstig	5.670	<1
Vink	1.000.000	Flyway	Gunstig	4.110	<1
Keep	1.000.000	Flyway	Zeer ongunstig (b) Matig ongunstig (nb)	4.100	<1
Groenling	1.000.000	Flyway	Gunstig	5.570	<1
Putter	1.000.000	Flyway	Gunstig	6.290	<1
Sijs	1.000.000	Flyway	Gunstig	5.390	<1
Kneu	1.000.000	Flyway	Matig ongunstig	6.300	<1
Rietgors	1.000.000	Flyway	Gunstig	4.600	<1

Bijlage 5. Plattegrondtekening

